

UDRUŽENJE SUDIJA CRNE GORE

VODIČ KROZ SUDOVE CRNE GORE

IMPRESSUM

NAZIV PUBLIKACIJE Vodič kroz sudove Crne Gore

IZDAVAČ
Udruženje sudsija Crne Gore
Njegoševa 10
81 000 Podgorica, Crna Gora
Email: udruzenjesudjacg@gmail.com
www.udruzenjesudja.me

ZА IZDAVAČА
Hasnija Simonović

EKSPERT
Branka Lakočević, Pomoćnik ministra pravde

PREPRESS I GRAFIČKI DIZAJN
Jovica Tadić

ŠTAMPA
3M Makarije Podgorica

TIRAŽ
1000 primjerala

Izrada Vodiča kroz sudove Crne Gore je omogućena zahvaljujući podršci američkog naroda putem Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID), kroz njen Program efikasnog upravljanja u Crnoj Gori. Mišljenje izražena u Vodiču kroz sudove Crne Gore su mišljenja autora i ne odražavaju nužno stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

SADRŽAJ

UVOD	7
Sudovi	9
Organizacija i nadležnost sudova	9
Sudovi u Crnoj Gori	9
Osnovni sudovi	9
Viši sudovi	11
Privredni sudovi	12
Apelacioni sud	13
Upravni sud	13
Sastav suda	14
Vrhovni sud	14
Opšta sjednica Vrhovnog suda	14
Načelni pravni stav i načelno pravno mišljenje	15
Javnost suđenja	15
Sudije	15
Predsjednik suda	17
Kretanje stranaka u sudu i sudske službe	17
Službe u sudu	18
Sudska uprava	18
Pritužbe i predstavke	18
Sudska pisarnica	19
Javnost u radu suda	20
Državno tužilaštvo	20
Vrhovno državno tužilaštvo	20
Više državno tužilaštvo	21
Osnovno državno tužilaštvo	21
Specijalni tužilac za suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina	21
Krivični postupak	22
Ko je ko u krivičnom postupku	22

Stranke u krivičnom postupku	22
Tužilac	22
Okrivljeni	23
Branilac	24
Obaveza prijavljivanja krivičnog djela	25
Krivična prijava	25
Ovlašćenja i radnje policije u izviđaju	26
Zadržavanje na licu mjesta i lišenje slobode	27
Istraga	27
Kontrola optužnice	28
Sudija za istragu	29
Sporazum o priznanju krivice	30
Glavni pretres	30
Presuda i žalba	31
Vanredni pravni lijekovi	32
Ponavljanje krivičnog postupka	32
Vanredno ublažavanje kazne	32
Zahtjev za zaštitu zakonitosti	32
Skraćeni postupak	33
Postupak za izricanje krivične sankcije	33
bez glavnog pretresa	33
Posebni postupci	34
Postupak prema maloljetnicima	34
Postupak za krivična djela organizovanog kriminala	35
Parnični postupak	35
Izvršni postupak	37
Vanparnični postupak	39
Vrste vanparničnog postupka	40
Uređenje ličnih stanja	40
Uređenje porodičnih odnosa	41
Uređenje imovinskih odnosa	41
Sastavljanje sudskog testamenta	43
Poništenje isprave	43
Sudski depozit	44
Postupak pred upravnim sudom	44
Besplatna pravna pomoć	46
Ko ima pravo na besplatnu pravnu pomoć	47
Oblici besplatne pravne pomoći	47
Nadležni organ za odobravanje besplatne pravne pomoći	48
Lica ovlašćena za pružanje besplatne pravne pomoći	48

Postupak odobravanja besplatne pravne pomoći	48
Isplata sredstava nastalih uslijed pružene besplatne pravne pomoći	49
Zaštita prava na suđenje u razumnom roku	49
Zahtjev za ubrzanje postupka - kontrolni zahtjev	50
Tužba za pravično zadovoljenje	51
Posredovanje	52
Pokretanje postupka posredovanja	52
Vrste sporova u kojima je moguć postupak posredovanja	53
Osnovna načela posredovanja	53
Okončanje postupka posredovanja	54
Uloga sudije	54
Uloga posrednika u postupku posredovanja	55
Postupak posredovanja u porodičnim sporovima	56
Notari	57
Notarski akt	57
Ko može biti notar?	58
Nadležnost notara	58
Odbijanje preduzimanja radnji od strane notara	58
Ustavni sud Crne Gore	59
PREGLED I KONTAKTI SUDOVA U CRNOJ GORI	61

UVOD

Poštovani,

Pred vama je Vodič kroz sudove Crne Gore, čiji je osnovni cilj da na jednostavan i temeljan način prikaže organizaciju i funkcionisanje crnogorskih sudova, njihove nadležnosti i njihovu ulogu u zaštiti građana.

Ovaj Vodič je prvenstveno namijenjen građanima, kako bi se na što kvalitetniji način upoznali sa crnogorskim pravosuđem, kao i sa postupcima koji se odvijaju pred sudovima. Pored građana, smatramo da će ovaj Vodič biti od velike koristi i svim ostalim zainteresovanim subjektima, institucijama i pojedincima, koji će Vodič koristiti pri svom profesionalnom angažovanju.

Na prvom mjestu, Vodič se bavi pojmom sudova, njihovom organizacijom i funkcionisanjem. Na sveobuhvatan način je predstavljena podjela sudova, njihove nadležnosti i njihova unutrašnja struktura.

Dalje, posvećena je značajna pažnja krivičnom i parničnom postupku, kako bi se na jednom mjestu našle sve korisne informacije o ovim važnim postupcima bez čijeg poznavanja nije moguća kvalitetna zaštita prava. Pored toga, opisana je i Besplatna pravna pomoć, Zaštita prava na pravično suđenje, Posredovanje i Notari.

Na kraju, priložen je pregled sudova sa adresama i brojevima telefona, sa ciljem da dostupnost institucijama crnogorskog pravosuđa učinimo što jednostavnijim i efikasnijim.

Ističemo da je ovaj Vodič objavljen u okviru projekta Udrženja sudija Crne Gore, podržanom od strane USAID-a. Pomoći ovog Vodiča, Udrženje sudija želi doprinijeti otvorenosti sudova, učiniti ih dostupnijim građanima i povećati njihovo povjerenje u sudstvo. Time će Udrženje nastaviti da radi na afirmaciji rada sudova, povećanju njihove transparentnosti i efikasnosti.

Smatramo da će Vodič kroz sudove Crne Gore imati značajnu ulogu u povećanju povjerenja u rad crnogorskih sudova, jer će doprinijeti povećanju znanja građana o institucijama koje su nosioci crnogorskog pravosuđa. Takođe, vjerujemo da će ovaj Vodič postati korisna literatura za sve one subjekte koji se bave pravom ili sarađuju sa pravosudnim organima.

Srdačno,

Hasnija Simonović
Predsjednik Udrženja sudija Crne Gore

Sudovi

Sudovi su samostalni i nezavisni državni organi koji vrše sudsку vlast. U vršenju sudske vlasti sudovi su nezavisni u odnosu na organe zakonodavne i izvršne vlasti. Osnivaju se zakonom kojim se propisuju nadležnosti i sjedišta sudova. Sudsku vlast legalno i legitimno mogu vršiti samo sudovi osnovani zakonom. Sudovi svoje odluke donose na osnovu Ustava, zakona i potvrđenih i objavljenih međunarodnih ugovora.

Organizacija i nadležnost sudova

Sudovi u Crnoj Gori

- Osnovni sudovi
- Viši sudovi
- Privredni sudovi
- Apelacioni sud Crne Gore
- Upravni sud Crne Gore
- Vrhovni sud Crne Gore

Osnovni sudovi

- Osnovni sud u Baru - za teritoriju opštine Bar;
- Osnovni sud u Beranama - za teritoriju opština Berane i Andrijevica;
- Osnovni sud u Bijelom Polju - za teritoriju opština Bijelo Polje i Mojkovac;
- Osnovni sud u Danilovgradu - za teritoriju opštine Danilovgrad;
- Osnovni sud u Žabljaku - za teritoriju opština Žabljak i Šavnik;
- Osnovni sud u Kolašinu - za teritoriju opštine Kolašin;
- Osnovni sud u Kotoru - za teritoriju opština Kotor, Budva i Tivat;
- Osnovni sud u Nikšiću - za teritoriju opština Nikšić i Plužine;
- Osnovni sud u Plavu - za teritoriju opštine Plav;
- Osnovni sud u Pljevljima - za teritoriju opštine Pljevlja;
- Osnovni sud u Podgorici - za teritoriju Glavnog grada Podgorice;
- Osnovni sud u Rožajama - za teritoriju opštine Rožaje;
- Osnovni sud u Ulcinju - za teritoriju opštine Ulcinj;
- Osnovni sud u Herceg Novom - za teritoriju opštine Herceg Novi;
- Osnovni sud u Cetinju - za teritoriju Prestonice Cetinje.

Osnovni sud je nadležan:

1. U krivičnim predmetima da:

- u prvom stepenu sudi za krivična djela za koja je zakonom propisana kao glavna novčana kazna ili kazna zatvora do 10 godina, bez obzira na svojstva, zanimanje i položaj lica prema kojem se postupak vodi i bez obzira na to da li je djelo izvršeno u mirnodopskim uslovima, za vrijeme vanrednog stanja, neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, ako za pojedina od ovih krivičnih djela nije određena nadležnost drugog suda;
- u prvom stepenu, sudi za krivična djela za koja je posebnim zakonom određena nadležnost osnovnog suda;
- sprovodi postupak i odlučuje po molbi za brisanje osude, po molbi za prestanak mjera bezbjednosti ili za prestanak pravnih posljedica osude, i odlučuje u tim stvarima kad je tu osudu ili mjeru izrekao;
- odlučuje o priznavanju i izvršavanju stranih sudskeh odluka, osim onih za koje je nadležan privredni sud;
- vrši poslove pravne pomoći.

2. U građanskim predmetima da u prvom stepenu sudi:

- u sporovima iz imovinskih, bračnih, porodičnih, ličnopravnih, autorskih i drugih odnosa, izuzev u onim koji su zakonom stavljeni u nadležnost nekog drugog suda;
- u sporovima povodom ispravke ili odgovora na informaciju sadržanu u sredstvima javnog informisanja i zahtjevima povodom povrede ličnih prava učinjenih u sredstvima javnog informisanja.

3. U radno pravnim predmetima, da u prvom stepenu sudi sporove:

- iz radnog odnosa;
- o zaključenju i primjeni kolektivnih ugovora, kao i sve sporove između poslodavca i sindikata;
- o primjeni propisa o štrajku;
- o izboru i razrješenju organa u privrednim društvima.

4. U ostalim pravnim stvarima da:

- u prvom stepenu, rješava vanparnične premete, osim onih za koje je nadležan privredni sud;
- rješava izvršne stvari i sporove koji nastanu u toku ili povodom izvršnog postupka, osim onih za koje je nadležan privredni sud;
- odlučuje o priznavanju i izvršavanju stranih sudskeh odluka, osim onih za koje je nadležan privredni sud;
- vrši poslove pravne pomoći.

Osnovni sud je nadležan da odlučuje u prvom stepenu i u drugim predmetima, ako zakonom nije određena nadležnost nekog drugog suda.

Viši sudovi

Viši sudovi su:

1. Viši sud u Bijelom Polju - za područja osnovnih sudova u: Bijelom Polju, Beranama, Žabljaku, Kolašinu, Plavu, Pljevljima i Rožajama
2. Viši sud u Podgorici - za područja osnovnih sudova u: Podgorici, Baru, Danilovgradu, Kotoru, Nikšiću, Ulcinju, Herceg Novom i Cetinju.

Viši sud u prvom stepenu:

1. **sudi u krivičnom postupku** o krivičnim djelima za koja je, kao glavna kazna, propisana kazna zatvora preko 10 godina bez obzira na svojstva, zanimanje i položaj lica prema kojem se postupak vodi i bez obzira na to da li je djelo izvršeno u mirnodopskim uslovima, za vrijeme vanrednog stanja, neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja i o krivičnim djelima: ubistvo na mah; silovanje; ugrožavanje bezbjednosti vazdušnog saobraćaja nasiljem; neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga; pozivanje na nasilnu promjenu ustavnog uređenja; odavanje tajnih podataka; izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti; povreda teritorijalnog suvereniteta; udruživanje radi protivustavne djelatnosti; pripremanje djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore; pranje novca;
2. **sudi u krivičnom postupku o krivičnim djelima organizovanog kriminala, bez obzira na visinu propisane kazne;**
3. **sudi u krivičnom postupku za krivična djela sa elementima korupcije**, i to: povreda ravnopravnosti u vršenju privredne djelatnosti; zloupotreba monopolističkog položaja; prouzrokovanje stečaja; prouzrokovanje lažnog stečaja; protivzakoniti uticaj; lažni bilans; zloupotreba procjene; odavanje poslovne tajne; odavanje i korišćenje berzanske tajne; primanje mita; davanje mita; odavanje službene tajne; zloupotreba službenog položaja; zloupotreba položaja u privrednom poslovanju; prevara u službi i zloupotreba ovlašćenja u privredi za koja je propisana kazna zatvora od osam godina i teža kazna;
4. sudi o krivičnim djelima za koja je posebnim zakonom određena nadležnost višeg suda;
5. sprovodi postupak utvrđivanja pretpostavki povodom zahtjeva za izdavanje okrivljenih i osuđenih lica i postupak priznanja i izvršavanja stranih sudskeh odluka u krivičnim stvarima.

Viši sud u drugom stepenu odlučuje o žalbama protiv odluka osnovnih sudova.

6. Viši sud van suđenja: rješava sukobe nadležnosti između osnovnih sudova na svom području; odlučuje o zahtjevu za brisanje osude na osnovu sudske odluke i po molići za prestanak mjera bezbjednosti ili za prestanak pravnih posljedica osude koja se odnosi na zabranu sticanja određenog prava, ako je osudu ili mjeru izrekao; vrši poslove međunarodne krivično-pravne pomoći; vrši druge poslove određene zakonom.

Privredni sudovi

Privredni sudovi su:

1. Privredni sud u Bijelom Polju - za teritoriju opština: Bijelo Polje, Andrijevica, Berane, Žabljak, Kolašin, Mojkovac, Plav, Pljevlja i Rožaje, i
2. Privredni sud u Podgorici - za teritoriju Glavnog grada Podgorice, za teritoriju Prestonice Cetinje i za teritoriju opština: Bar, Budva, Danilovgrad, Kotor, Nikšić, Plužine, Tivat, Ulcinj, Herceg Novi i Šavnik.

Privredni sud sudi u prvom stepenu u sporovima i to:

1. između privrednih društava, preduzetnika i drugih pravnih lica, koja obavljaju privrednu djelatnost iz njihovih privredno-pravnih odnosa i u sporovima između privrednih društava, preduzetnika i drugih pravnih lica koja obavljaju privrednu djelatnost i pravnih lica koja ne obavljaju privrednu djelatnost koji nastanu iz njihovih privredno pravnih odnosa, pa i ako je u tim sporovima jedna od stranaka fizičko lice, ako je sa nekom od stranaka u odnosu materijalnog suparničarstva;
2. povodom prinudnog poravnanja, stečaja i likvidacije privrednih subjekata, bez obzira na svojstvo druge stranke i bez obzira na vrijeme pokretanja spora;
3. o pravima umjetnika, pravima umnožavanja, presnimavanja i puštanja u promet audiovizuelnih djela, kao i u sporovima povodom računarskih programa i njihove upotrebe i prenošenja između stranaka iz tačke 1;
4. radi smetanja državine između stranaka iz tačke 1;
5. u drugim pravnim stvarima koje su mu zakonom stavljenе u nadležnost.

Privredni sud u prvom stepenu:

1. vodi postupak privrednog poravnanja, stečaja i likvidacije;
2. određuje i sprovodi izvršenje i obezbjeđenje kada je izvršnu ispravu donio privredni sud ili arbitraža, odnosno kada vjerodostojna isprava potiče od subjekata

- navedenih u tačci 1. prethodnog stava, određuje i sprovodi izvršenje i obezbjeđenje na brodovima i vazduhoplovima, bez obzira na svojstvo stranaka;
3. odlučuje u vanparničnim postupcima povodom brodova i vazduhoplova.

Privredni sud u Podgorici je nadležan, bez obzira na pravila o mjesnoj nadležnosti da odlučuje o sporovima:

1. povodom registracije privrednih subjekata kao i u sporovima iz odnosa na koje se primjenjuje statusno (kompanijsko) pravo;
2. povodom autorskih prava i prava industrijske svojine, između stranaka iz tačke 1;
3. povodom narušavanja konkurenčije, zloupotrebe monopolističkog i dominantnog položaja na tržištu i zaključivanja monopolističkih sporazuma;
4. koji se odnose na vazduhoplove i kojima se primjenjuje vazduhoplovno pravo, osim sporova koji se odnose na prevoz putnika;
5. koji se odnose na brodove i plovidbu na moru i unutrašnjim vodama, kao i sporove na koje se primjenjuje plovidbeno pravo, osim sporova o prevozu putnika;
6. odlučuje o priznanju i izvršenju stranih sudskeh odluka koje su donijeli privredni sudovi, kao i stranih arbitražnih odluka.

Apelacioni sud

Apelacioni sud:

1. odlučuje o žalbama protiv prvostepenih odluka viših sudova, kao i žalbama protiv odluka privrednih sudova;
2. rješava sukobe nadležnosti između osnovnih sudova sa područja različitih viših sudova; osnovnih i viših sudova; viših sudova; privrednih sudova;
3. vrši i druge poslove određene zakonom.

Upravni sud

Upravni sud odlučuje:

1. u upravnom sporu o zakonitosti upravnih akata, kao i zakonitosti drugih pojedinačnih akata kada je to zakonom određeno;
2. o vanrednim pravnim lijekovima protiv pravosnažnih rješenja u prekršajnom postupku.

Upravni sud vrši i druge poslove određene zakonom.

Sastav suda

Ustavom Crne Gore propisano je da sud sudi u vijeću, osim kada je zakonom određeno da sudi sudija pojedinac. U skladu sa ovim ustavnim određenjem i procesnim zakonima – Zakonom o krivičnom postupku, Zakonom o parničnom postupku, Zakonom o izvršenju i obezbjeđenju, Zakonom o vanparničnom postupku, Zakonom o upravnom sporu, propisani su slučajevi u kojima sudi sudija pojedinac, a u kojima vijeće, koje je satavljeno isključivo od sudija profesionalaca.

Vrhovni sud

Vrhovni sud je najviši sud u Crnoj Gori sa sjedištem u Podgorici.

Vrhovni sud:

1. odlučuje u trećem stepenu, kada je to zakonom određeno;
2. odlučuje o vanrednim pravnim lijekovima protiv odluka sudova u Crnoj Gori;
3. odlučuje protiv odluka svoga vijeća, kad je to zakonom određeno;
4. odlučuje o prenošenju mjesne nadležnosti, kad je očigledno da će drugi stvarno nadležni sud lakše sprovesti postupak ili iz drugih važnih razloga;
5. određuje mjesno nadležni sud, kad nije isključena nadležnost sudova u Crnoj Gori i kad se, na osnovu pravila o mjesnoj nadležnosti, ne može pouzdano odrediti koji je sud u određenoj pravnoj stvari mjesno nadležan;
6. rješava sukobe nadležnosti između sudova raznih vrsta na teritoriji Crne Gore, izuzev kad je određena nadležnost nekog drugog suda;
7. vrši i druge poslove određene zakonom.

O prenošenju mjesne nadležnosti, o određivanju mjesno nadležnog suda i o sukobu nadležnosti, Vrhovni sud odlučuje van rasprave u vijeću od tri sudije.

Opšta sjednica Vrhovnog suda

Vrhovni sud u Opštoj sjednici:

1. utvrđuje načelne pravne stavove i načelna pravna mišljenja;
2. razmatra pitanja u vezi sa radom sudova, primjenom zakona i drugih propisa i vremenjem sudske vlasti, o čemu, kad ocijeni potrebnim, obavještava Skupštinu;
3. donosi poslovnik o radu sudskega odjeljenja i Opšte sjednice Vrhovnog suda;
4. daje mišljenje o kandidatima za predsjednika i sudije Vrhovnog suda;
5. vrši i druge poslove određene zakonom.

Načelni pravni stav i načelno pravno mišljenje

Načelni pravni stav je pravilo o pravnom pitanju od opšteg značaja povodom postupka u pravnim stvarima o kojima odlučuje Vrhovni sud i o pravnim pitanjima od kojih zavisi ravnopravnost pravnih subjekata pred zakonom i poštovanje drugih prava i sloboda zajemčenih Ustavom i međunarodnim ugovorima. Svaki sud može tražiti zauzimanje ili izmjenu načelnog pravnog stava.

Načelno pravno mišljenje daje se o određenom pravnom pitanju koje je nastalo u praksi Vrhovnog suda ili nižih sudova, od kojeg zavisi jedinstvena primjena Ustava i zakona na teritoriji Crne Gore.

Način vođenja evidencije i objavljivanja načelnih pravnih stavova i mišljenja uređuju se Poslovnikom o radu Opšte sjednice Vrhovnog suda.

Javnost suđenja

Rasprava pred sudom je javna i presude se izriču javno.

Izuzetno, sud može isključiti javnost sa rasprave ili njenog dijela iz razloga koji su nužni u demokratskom društvu, samo u obimu koji je potreban: u interesu mora- la, javnog reda; kada se sudi maloljetnicima; radi zaštite privatnog života stranaka; u bračnim sporovima; u postupcima u vezi sa starateljstvom ili usvojenjem; radi čuvanja vojne, poslovne ili službene tajne i zaštite bezbjednosti i odbrane Crne Gore. Isključenje javnosti ne odnosi se na stranke, njihove zakonske zastupnike i punomoćnike.

Sudije

Ustavom Crne Gore propisano je da sudije i predsjednike sudova bira i razrješava Sudski savjet.

Zakonom o sudovima propisani su uslovi za izbor sudija. Tako je zakonom predviđeno da za sudiju može biti izabran crnogorski državljanin koji ima opštu poslovnu i zdravstvenu sposobnost, koji je završio pravni fakultet i položio pravosudni ispit. Sem toga, za izbor za sudiju potrebno je i radno iskustvo na poslovima pravne struke, i to za sudiju osnovnog suda pet godina, za sudiju privrednog suda šest godina, za sudiju višeg suda osam godina, za sudiju Apelacionog i Upravnog suda osam godina i za sudiju Vrhovnog suda 15 godina.

Izbor sudija, na osnovu javnog oglasa, koji ispunjavaju navedene uslove vrši Sudski savjet.

Ustavom Crne Gore je propisano da je Sudski savjet samostalan i nezavistan organ koji obezbeđuje samostalnost i nezavisnost sudova i sudija. Sudski savjet ima predsjednika i devet članova. Predsjednik Sudskog savjeta je predsjednik Vrhovnog suda. Članovi Sudskog savjeta su četiri sudije koje bira i razrješava konferencija sudija, dva

poslanika koje bira i razrješava Skupština Crne Gore iz reda parlamentarne većine i opozicije, dva ugledna pravnika koje bira i razrješava Predsjednik Crne Gore i ministar pravde. Mandat članova Sudskog savjeta je četiri godine.

Sudski savjet na nejavnoj sjednici donosi odluku o izboru sudija i predsjednika sudova. Odluka o izboru mora sadržati obrazloženje. Protiv odluke Sudskog savjeta o izboru može se pokrenuti upravni spor.

Prije stupanja na dužnost sudija polaže zakletvu pred Sudskim savjetom. Zakletva glasi "Zaklinjem se da ću sudijsku funkciju vršiti po Ustavu i zakonu".

Sudija svoju funkciju vrši kao stalnu, u суду за koji je izabran. Sudija je u donošenju odluke nezavistan i samostalan, on sudi na osnovu Ustava i zakona i potvrđenih i objavljenih međunarodnih ugovora i slobodnog sudijskog uvjerenja. Sudija ne može biti pozvan na odgovornost za izraženo mišljenje i glasanje u donošenju sudske odluke, osim ako se ne radi o krivičnom djelu.

Sudije imaju pravo i obavezu na stručno usavršavanje. Takođe imaju pravo da se radi zaštite svojih interesa udružuju. Navedena prava ostvaruju članstvom u Udruženju sudija Crne Gore u koje je učlanjena većina sudija u Crnoj Gori. Stručna usavršavanja sudija intezivno se sprovode u organizaciji Centra za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije, a uz podršku međunarodnih organizacija. Obuke se vrše po unaprijed utvrđenom planu i programu obuka.

Razlozi za prestanak sudijske funkcije određeni su Ustavom Crne Gore i sudiji funkcija može prestati na lični zahtjev, kad ispuni uslove za starosnu penziju i ako je osuđen na bezuslovnu kaznu zatvora. Odluku o prestanku sudijske funkcije donosi Sudski savjet.

Ustav Crne Gore je odredio da će sudija biti razriješen dužnosti ako je osuđen za djelo koje ga čini nedostojnim za vršenje sudijske funkcije, ako nestručno ili nesavjesno obavlja sudijsku funkciju ili ako trajno izgubi sposobnost za vršenje sudijske funkcije. Postupak razrješenja pokreće se na predlog predsjednika suda u kojem sudija vrši funkciju, predsjednika neposredno višeg suda, predsjednika Vrhovnog suda, ministra pravde i drugih članova Sudskog savjeta. Ako Sudski savjet utvrdi da je predlog za razrješenje osnovan, zatražiće od disciplinske komisije da prikupi podatke i dokaze za ispitivanje osnovanosti predloga. Nakon sprovedenog postupka, sudiji se mora omogućiti pravo na branioca i izjašnjenje na predlog za razrješenje.

Zakon o Sudskom savjetu propisuje disciplinsku odgovornost, određujući da sudija disciplinski odgovara ako neuredno vrši sudijsku funkciju ili ako vrijeđa ugled sudijske funkcije. Disciplinski postupak sprovodi disciplinska komisija koju formira Sudski savjet, a čine je predsjednik, koji se bira iz reda članova Sudskog savjeta koji nijesu sudije i dva člana koji se biraju iz reda sudija koji imaju najmanje 15 godina radnog iskustva.

Ukoliko se u disciplinskom postupku utvrdi odgovornost sudije biće izrečena jedna od disciplinskih mjera koje su propisane Zakonom o Sudskom savjetu. Disciplinske mjere koje se mogu izreći sudiji su: opomena, umanjenje zarade u visini od 20% u trajanju do šest mjeseci. Sudija kojem je izrečena mjera umanjenja zarade ne može biti izabran u sud višeg stepena prije isteka vremena od dvije godine od dana pravo-

snažnosti odluke kojom mu je izrečena disciplinska mjera. Protiv odluke disciplinske komisije može se izjaviti prigovor Sudskom savjetu, a protiv odluke Sudskog savjeta može se pokrenuti upravni spor.

Predsjednik suda

Predsjednik suda je istovremeno i sudija. Bira se na vrijeme od pet godina i može biti ponovo izabran bez ograničenja mandata. Nakon isteka mandata ili na lični zahtjev za prestanak funkcije predsjednika suda, predsjednik suda ostaje kao sudija tog suda.

Predsjednik suda rukovodi radom suda, organizuje rad u sudu, vrši raspored poslova i preduzima mjere radi urednog i blagovremenog izvršavanja poslova u sudu, donosi godišnji raspored poslova, odlučuje o odstupanju od godišnjeg rasporeda poslova, stara se o pravilnom rasporedu predmeta sudijama korišćenjem metode slučajne raspodjеле predmeta.

Predsjednik suda rješava o radnim odnosima zaposlenih u sudu, ispituje osnovanost podnijetih pritužbi i predstavki, podnosi predlog za utvrđivanje disciplinske odgovornosti sudija, predlog za razrješenje sudije, odlučuje o kontrolnom zahtjevu.

Obaveza predsjednika suda je da donosi program rješavanja zaostalih predmeta, da uskladjuje i prati rad sudskih odjeljenja i drugih organizacionih cjelina u sudu.

Kretanje stranaka u sudu i sudske službe

Sud ima šalter za informisanje javnosti koji se nalazi na ulazu u zgradu suda, na kojem se nalaze brošure namijenjene informisanju građana. Po ulasku u zgradu suda obratite se zaposlenom koji radi na šalteru i objasnite kojim povodom ste došli u sud i od njega ćete dobiti tražene informacije ili će vas uputiti organizacioni dio suda, gdje možete dobiti tražene informacije. Tom prilikom pokažite poziv ako ga imate, ličnu kartu ili drugi identifikacioni dokument. U sud morate doći pristojno obučeni, ne možete unositi bilo kakvo oružje ili druge predmete kojima se može nanijeti povreda drugom licu. Ukoliko dođete nepristojno obučeni neće vam se dozvoliti ulazak u zgradu suda.

U svakom sudu na vidnom mjestu postavljena je orijentaciona tabla koja sadrži pregled radnih prostorija po vrstama poslova koji se u njima vrše. Na ulazu u svaku radnu prostoriju stavljen je natpis sa oznakom poslova koji se u njoj vrše, a na ulazu u prostorije u kojima rade predsjednik suda i sudije stavljena su i njihova imena.

Svaki sud ima i oglasnu tablu na kojoj se ističu oglasi i saopštenja za koja je to propisano zakonom, radno vrijeme suda, vrijeme primanja stranaka, godišnji raspored poslova i njegove izmjene i lista zakazanih suđenja, osim suđenja u kojima je javnost isključena. Lista zakazanih suđenja obuhvata: poslovni broj predmeta, datum i čas početka suđenja i broj prostorije u kojoj će se obaviti suđenje.

Službe u sudu

Sudskim poslovnikom uređuje se organizacija i način unutrašnjeg poslovanja u sudovima Crne Gore, čija primjena ima za cilj da obezbijedi uredno i blagovremeno obavljanje poslova sudske uprave, administrativno-tehničke i druge poslove od značaja za organizaciju i unutrašnje poslovanje sudova. U skladu sa poslovnikom u sudu se organizuju različite službe, koje se organizuju tako da sud svoju funkciju, može zakonito, blagovremeno i efikasno ostvarivati i da se strankama omogući da što prije i sa najmanje troškova ostvare prava koja im po zakonu pripadaju.

Sudska uprava

Sudska uprava obuhvata poslove koji obezbjeđuju pravilan i blagovremen rad suda, to je unutrašnji raspored poslova u суду, poslovi vezani za vještak i stalne sudske tumače, razmatranje pritužbi i predstavki, vođenje statistika i izrada izvještaja, upravljanje informacionim sistemom, vođenje propisanih evidencija, izvršenje krivičnih sankcija, rad sudske pisarnice i arhive, finansijsko materijalno poslovanje, postupanje po depozitima i ovjera dokumenata namijenjenih za upotrebu u inostranstvu.

Poslovima sudske uprave rukovodi predsjednik suda. U većim sudovima, predsjednik suda može povjeriti vršenje pojedinih poslova sudske uprave zamjeniku predsjednika suda, predsjednicima odjeljenja, sudijama ili službenicima suda.

Predsjednik suda se stara o pravilnom odnosu sudija i ostalih zaposlenih u sudu prema strankama, državnim organima, pravnim licima i drugim organizacijama i o pravilnim odnosima zaposlenih u sudu.

Pritužbe i predstavke

U svakom sudu na vidnom mjestu u prizemlju zgrade suda postavljene je kutija za pritužbe i predstavke. Predsjednik Vrhovnog suda propisuje obrazac pritužbe koji se u odgovarajućem broju primjeraka stavlja pored kutije za pritužbe i predstavke, a koji je javno dostupan i na internet stranici sudova.

Pritužbe na rad sudija i ostalih zaposlenih u sudu dostavljaju se predsjedniku suda, pisanim ili elektronskim putem.

Pritužbe i predstavke treba da sadrže oznaku predmeta, razlog podnošenja, ime i prezime, adresu i kontakt telefon podnosioca pritužbe.

Predmet pritužbe ne može biti sama odluka suda ili pravni stav koji je sud zauzeo, što se preispituje po pravnim lijekovima, već se pritužba može izjaviti zbog odugovlačenja postupka ili nepravilnosti kod dodjele predmeta sudijama, odlaganje rasprave bez razloga, kada sud ne ispoštuje zakonske rokove za zakazivanje rasprave ili donošenje odluke ili ako se ne ispoštuje princip hitnog rješavanja određene vrste predmeta i sl.

Predsjednik suda je dužan da sam ili preko lica koje odredi, provjeri svaku pritužbu. Prije nego što odgovori na pritužbu, predsjednik traži izjašnjenje od sudije ili drugog zaposlenog u суду на čiji rad ili postupanje se pritužba odnosi, da pregleda predmet i vrši druge radnje neophodne za utvrđivanje osnovanosti pritužbe.

Pritužbe i predstavke se po prijemu upisuju u „Su“ upisnik, a odgovor na njih dostavlja se najkasnije u roku od 30 dana od dana podnošenja.

Osim predsjedniku suda pritužba se može podnijeti Sudskom savjetu, neposredno višem суду protiv predsjednika nižeg suda i Ministarstvu pravde.

Sudska pisarnica

Administrativno-tehnički poslovi obavljaju se u sudskej pisarnici. Radom pisarnice rukovodi upravitelj pisarnice. U slučaju većeg obima posla u pisarnici se obrazuju posebni odsjeci i za krivične, parnične, vanparnične, izvršne i druge predmete. U pisarnici se nalazi i odjeljenje za prijem pošte, ekspediciju, ovjere i drugo.

Ukoliko neko želi da pokrene postupak pred sudom, tužbu ili drugi podnesak predaje službeniku za prijem pismena. Podneseći se moraju predati u dovoljnem broju primjeraka, najmanje dva. Ako je podnijeta tužba, službenik za prijem je proslijeduje pisarnici koja je zavodi u upisnik, formira se predmet koji dobija slovnu oznaku i broj. Ako pismeno sadrži nedostatke (nije potpisano, nema priloga navedenih u tekstu, nema adresu stranke ili je zbog rukopisa, nekvalitetnog papira ili drugih razloga nečitko i sl.) službenik suda podnosiocu ukazuje na nedostatke i objašnjava kako da ih otkloni. Ako stranka i pored upozorenja zahtjeva da se pismeno primi, pismeno će se primiti a na pismeno će se staviti zabilješka o upozorenju. Na pismenu koju je primljeno u sudu stavlja se prijemni štambilj i to na njegovu kopiju koja ostaje podnosiocu.

U sudskej pisarnici daju se obavještenja na osnovu podataka iz upisnika i spisa i to u odnosu na nužne podatke o stadijumu postupka u kojem se predmet nalazi i na druga slična obavještenja. Zaposlenim u суду nije dozvoljen razgovor sa strankama o pravilnosti sudskej radnji ili odluka ili o vjerovatnom ishodu sporu.

U postupku pred sudom plaća se taksa po odredbama Zakona o sudskej taksama (Sl.list RCG br. 76/05 i 39/07) i taksenoj tarifi koja čini sastavni dio zakona i člana 7 Zakona o unaprjeđenju poslovnog ambijenta.

Razgledanje, prepisivanje i kopiranje spisa vrši se na za određenom mjestu i pod nadzorom zaposlenog u pisarnici. Ukoliko je stranci uskraćeno razgledanje spisa, ima pravo da se predstavkom obrati predsjedniku suda, koji je dužan odmah po obraćanju, a najkasnije u roku od tri dana da se spisi stave na uvid.

Strankama se na njihov zahtjev izdaje uvjerenje o činjenicama o kojima sud vodi službenu evidenciju ili koje su sadržane u spisima.

Osnovni sudovi, izdaju uvjerenje kojima se dokazuje da se protiv određenog lica ne vodi krivični postupak. Ako se protiv lica vodi postupak izdaće se uvjerenje u kojem će se to konstatovati i navesti broj predmeta, ime i prezime okrivljenog, jedinstveni matični broj i podaci o fazi postupka i o krivičnom djelu (pravna kvalifikacija).

Javnost u radu suda

Javnost glavnog pretresa i glavne rasprave obezbjeđuje se isticanjem vremena, mesta i predmeta suđenja na oglasnoj tabli suda i na drugi odgovarajući način, kao i omogućavanjem punoljetnim građanima i predstavnicima medija da, osim u slučajevima kada je javnost isključena i u granicama određenim prostornim kapacitetima sudnice, prisustvuju glavnim raspravama i pretresima.

Javnost u radu suda obezbjeđuje se i objavljinjanjem informacija o radu suda, o njegovoj nadležnosti, organizaciji, rasporedu prostorija, kućnom redu, godišnjem rasporedu poslova, radnom vremenu, vremenu prijema stranaka, izvještajima i sl.

Sud takođe može informisati javnost o svom radu i organizovanjem konferencija za medije.

Prilikom davanja informacija o pojedinim predmetima moraju se poštovati odredbe o tajnosti postupka, ugled, privatnost i poslovni interes stranaka i drugih učesnika u postupku. Informacija o krivičnom postupku može da sadrži podatke o vrsti podnesenog procesnog akta, zakonskom određenju krivičnog djela i opštem opisu događaja. Ne mogu se davati podaci koji bi štetili intresima krivičnog postupka i podaci koji se u skladu sa zakonom moraju izuzeti iz spisa.

U informaciji koja se odnosi na postupke protiv maloljetnika ne daju se podaci na osnovu kojih bi se mogao odrediti identitet maloljetnika.

Na suđenju nije dozvoljeno fotografisanje, audio i audiovizuelno snimanje, osim kada za određeno suđenje to odobri predsjednik Vrhovnog suda, o čemu mora biti upoznat sudija koji postupa u predmetu najmanje 24 časa prije početka suđenja. Međutim, snimanje sudije, odnosno članova vijeća nije dozvoljeno.

Državno tužilaštvo

Državno tužilaštvo vrši poslove gonjenja učinilaca krivičnih djela i drugih kažnjičnih djela koja se gone po službenoj dužnosti, ulaže pravna sredstva u okviru svoje nadležnosti i vrši druge poslove određene zakonom.

Državno tužilaštvo postupa u skladu sa svojom stvarnom i mjesnom nadležnošću, ako zakonom nije drukčije određeno.

U okviru Državnog tužilaštva osnivaju se: Vrhovno državno tužilaštvo, viša državna tužilaštva i osnovna državna tužilaštva.

Vrhovno državno tužilaštvo

Vrhovno državno tužilaštvo osniva se za teritoriju Crne Gore, sa sjedištem u Podgorici.

Vrhovno državno tužilaštvo postupa pred Vrhovnim sudom Crne Gore, Apelacionim sudom Crne Gore, Upravnim sudom Crne Gore, drugim sudovima i drugim držav-

nim organima, u skladu sa zakonom.

Vrhovno državno tužilaštvo podiže, u skladu sa zakonom, zahtjev za zaštitu zakonitosti. Vrhovno državno tužilaštvo vrši i druge poslove koji nijesu propisani kao nadležnost višeg i osnovnog državnog tužilaštva.

Više državno tužilaštvo

Više državno tužilaštvo osniva se za područje višeg suda i privrednog suda. Više državno tužilaštvo je nadležno da postupa pred višim sudom u krivičnim stvarima.

Osnovno državno tužilaštvo

Osnovno državno tužilaštvo osniva se za područje jednog ili više osnovnih sudova. Osnovno državno tužilaštvo postupa i pred organima za prekršaje i drugim državnim organima na svom području.

Osnovno državno tužilaštvo je ovlašćeno da preduzima sve radnje iz svoje nadležnosti pred stvarno i mjesno nadležnim sudom, organom za prekršaje ili drugim državnim organom, izuzev onih iz isključive nadležnosti vrhovnog odnosno višeg državnog tužioca i radnji koje su oni preduzeli.

Specijalni tužilac za suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina

Za poslove suzbijanja organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina obrazuje se u Vrhovnom državnom tužilaštvu Odjeljenje za suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina kojim rukovodi specijalni tužilac.

Specijalni tužilac, u okviru svoje nadležnosti, ima ista prava i dužnosti kao državni tužilac, ukoliko ovim zakonom za pojedina pitanja nije drukčije određeno. Specijalni tužilac preduzima radnje na koje je ovlašćen pred stvarno i mjesno nadležnim sudom ili drugim državnim organom pred kojim postupa, u skladu sa zakonom.

Kada u vršenju poslova iz svoje nadležnosti viši državni tužilac i osnovni državni tužilac dođu do saznanja da se u krivičnom predmetu radi o slučaju organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina, dužni su da, bez odlaganja, o tome obavijeste vrhovnog državnog tužioca i na njegov zahtjev ustupe predmet. Vrhovni državni tužilac ovaj predmet će odmah dati u rad specijalnom tužiocu.

Kada specijalni tužilac u toku postupka utvrdi da učinjeno krivično djelo nema elemente organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina, nastaviće postupanje u predmetu do okončanja postupka.

Krivični postupak

Krivični postupak je zakonom uređen postupak koji obezbjeđuje da niko nevin ne bude osuđen, a da se učiniocu krivičnog djela izrekne krivična sankcija pod uslovima koje propisuje Krivični zakonik i na osnovu zakonito sprovedenog postupka. Tokom krivičnog postupka sud je dužan da utvrdi da li je krivično djelo učinjeno, da li ga je učinilo konkretno lice čija je krivica utvrđena i da li postoje uslovi za izricanje krivične sankcije.

Kazna ili druga krivična sankcija može se izreći samo za djelo koje je, prije nego što je učinjeno, bilo zakonom određeno kao krivično djelo i za koje je bila zakonom propisana kazna.

Kaznu ili drugu krivičnu sankciju učiniocu krivičnog djela može izreći samo nadležni sud u postupku koji je pokrenut i sporoveden po odredbama Zakonika o krivičnom postupku.

Pod krivičnim djelom podrazumijeva se djelo koje je zakonom određeno kao krivično djelo, koje je protivpravno i koje je skrivljeno.

Ko je ko u krivičnom postupku

Krivični postupak se vodi uz učešće subjekata krivičnog postupka. Subjekti krivičnog postupka su ovlašćeni tužilac (državni tužilac za krivična djela za koja se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti, oštećeni kao supsidijarni tužilac za krivična djela koja se gone po službenoj dužnosti, ali za koja državni tužilac ne preduzme gonjenje ili oduštane od gonjenja, privatni tužilac za krivična djela za koja se gonjenje preduzima po privatnoj tužbi), sud, okrivljeni, branilac okrivljenog, oštećeni, svjedoci, vještaci, tumači.

Stranke u krivičnom postupku

Stranke u krivičnom postupku su nadležni **tužilac i okrivljeni**.

Tužilac

Krivični postupak pokreće se po zahtjevu ovlašćenog tužioca.

Za krivična djela za koja se goni po službenoj dužnosti ovlašćeni tužilac je državni tužilac, a za krivična djela za koja se goni po privatnoj tužbi ovlašćeni tužilac je privatni tužilac.

Ako državni tužilac nađe da nema osnova za pokretanje ili nastavljanje krivičnog postupka, na njegovo mjesto može stupiti oštećeni kao tužilac, pod uslovima određenim ovim zakonom.

Državni tužilac je dužan da preduzme krivično gonjenje kad postoji osnovana sumnja da je određeno lice učinilo krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti.

Osnovno pravo i dužnost državnog tužioca je gonjenje učinilaca krivičnih djela. On preduzima određene radnje ne samo u krivičnom postupku nego i u izviđaju, kojim rukovodi i tokom kojeg prikuplji dokaze i podatke o krivičnom djelu i učiniocu koji su potrebni za pokretanje krivičnog postupka.

Za krivična djela za koja se goni po službenoj dužnosti državni tužilac je nadležan da:

1. izdavanjem obavezujućih nalogu ili neposrednim rukovođenjem usmjerava radnje policije u izviđaju;
2. donosi rješenja o odlaganju krivičnog gonjenja kad je to predviđeno zakonom i odbacuje krivične prijave iz razloga pravičnosti;
3. donosi naredbe o sprovođenju istrage, sprovodi istragu i vrši neodložne dokazne radnje u izviđaju;
4. sa okrivljenima u skladu sa zakonom zaključuje sporazume o priznanju krivice nakon što je prikupio dokaze u skladu zakonom;
5. podiže i zastupa optužnice, odnosno optužne predloge pred nadležnim sudom;
6. izjavljuje pravne lijekove protiv sudskih odluka i
7. vrši i druge radnje određene zakonom.

Rukovodeća uloga državnog tužioca u izviđaju ogleda se u obavezi policije i drugih državnih organa da prije svake preduzete radnje, osim u slučaju hitnosti, obavijeste nadležnog državnog tužioca. Policija i drugi državni organi nadležni za otkrivanje krivičnih djela dužni su da postupe po zahtjevu nadležnog državnog tužioca.

Državni tužilac je dužan da u toku istrage sa jednakom pažnjom utvrdi činjenice koje terete okrivljenog i one koje mu idu u prilog.

Okrivljeni

Okrivljeni je lice protiv koga je donešena naredba o sprovođenju istrage ili protiv koga je podignuta optužnica, optužni predlog ili privatna tužba ili lice protiv koga je pokrenut poseban postupak za primjenu mjera bezbjednosti, obavezno psihijatrijsko liječenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi i obavezno psihijatrijsko liječenje na slobodi. Izraz okrivljeni može se koristiti kao opšti naziv za okrivljenog, optuženog i osuđenog. Optuženim se smatra lice protiv koga je optužnica stupila na pravnu snagu, a osuđenim lice za koje je pravosnažnom presudom ili pravosnažnim rješenjem o kažnjavanju utvrđeno da je krivo za određeno krivično djelo.

Zakonik određuje i pojam osumnjičenog pod kojim se podrazumijeva lice prema kome je nadležni državni organ preuzeo neku radnju zbog postojanja osnova sumnje da je učinilo krivično djelo, a u odnosu na koje još nije donešena naredba o sprovođenju istrage niti je podnesena neposredna optužba.

Okrivljeni u krivičnom postupku ima zakonom određena prava i obaveze.

- pravo na prepostavku nevinosti podrazumijeva da se svako smatra nevinim dok se njegova krivica za krivično djelo utvrdi pravosnažnom odlukom suda. Da bi se ispoštovalo ovo pravo državni organi, mediji, udruženja građana, javne ličnosti i druga lica dužni su da se pridržavaju ovog pravila i da svojim javnim izjavama o krivičnom postupku koji je u toku ne vrijeđaju druga pravila postupka, prava okrivljenog i oštećenog i načelo sudske nezavisnosti;
- sumnju o postojanju činjenice koja čini obilježe krivičnog djela ili od koje zavisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva sud rješava na način koji je povoljniji za okrivljenog;
- pravo da bude obaviješten o krivičnom djelu za koje se tereti i osnovama sumnje protiv njega i pravo da mu se omogući da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist;
- pravo da ne iznosi svoju odbranu niti odgovori na postavljena pitanja;
- pravo da bude odmah obaviješten, na svom jeziku ili na jeziku koji razumije, o razlozima lišenja slobode i istovremeno upoznat da nije dužan ništa da izjavi, da ima pravo da uzme branioca koga sam izabere i da zahtijeva da se o lišenju slobode obavijeste njegovi najbliži;
- pravo da ako je lišen slobode, bez odluke suda, mora odmah biti sproveden nadležnom istražnom sudiji i da mu se sudi u razumnom roku;
- pravo na nezavistan i nepristrasan sud;
- pravo na podnošenje pravnih lijekova protiv sudske odluka;
- pravo na obavezu državnih organa da se uzdržavaju od iznuđivanja priznanja okrivljenog;
- pravo da mu ne može biti ponovo suđeno za krivično djelo za koje je pravosnažnom odlukom osuđen ili oslobođen optužbe, osim u slučaju predviđenim ovim zakonikom.

Branilac

Zakonik o krivičnom postupku propisuje da okrivljeni ima pravo na branioca u toku cijelog krivičnog postupka, a postoje zakonom određeni slučajevi i kada je prisustvo branioca i u prethodnom postupku obavezno.

Pored okrivljenog, branioca okrivljenom mogu uzeti i njegov zakonski zastupnik, bračni drug, srodnik po krvu u pravoj liniji, usvojilac, usvojenik, brat, sestra i hranilac, kao i lice sa kojim okrivljeni živi u vanbračnoj zajednici.

Za branioca se može uzeti samo advokat. Okrivljeni daje braniocu punomoćje koje je ovaj dužan da podnese organu pred kojim se vodi postupak. Okrivljeni može dati braniocu pismeno i usmeno punomoćje na zapisnik kod organa pred kojim se vodi postupak.

Ako je okrivljeni lice s posebnim potrebama (nijem, gluv) ili je nesposoban da se sam uspješno brani ili ako se postupak vodi zbog krivičnog djela za koje se može izreći najduža zatvorska kazna, okrivljeni mora imati branioca već prilikom prvog saslušanja. Ovo pravilo se primjenjuje i na osumnjičene u fazi izviđaja.

Poslije podignute optužnice zbog krivičnog djela za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora u trajanju od deset godina, okriviljeni mora imati branioca u vrijeme dostavljanja optužnice.

Ako je prema okriviljenom određen pritvor mora imati branioca dok je u pritvoru. Ako se okriviljenom sudi u odsustvu mora imati branioca čim sud doneše rješenje o suđenju u odsustvu.

Ako okriviljeni u gore navedenim slučajevima obavezne odbrane ne uzme sam branioca, predsjednik suda će mu postaviti branioca po službenoj dužnosti, po redoslijedu sa spiska koji mu dostavlja Advokatska komora Crne Gore, za dalji tok krivičnog postupka do pravosnažnosti presude, a ako je izrečena najduža zatvorska kazna i za postupak po vanrednim pravnim lijekovima. Kad se okriviljenom po službenoj dužnosti postavi branilac poslije podignute optužnice, obavijestiće se o tome okriviljeni, zajedno sa dostavljanjem otpužnice. Ako optuženi u slučaju obavezne odbrane ostane bez branioca u toku postupka, a sam ne uzme drugog branioca, predsjednik suda pred kojim se vodi postupak postaviće branioca po službenoj dužnosti.

Okriviljenom se, na njegov zahtjev, može postaviti branilac, kad ne postoje uslovi za obaveznu odbranu, ako prema svom imovnom stanju ne može snositi troškove odbrane, a postupak se vodi za krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko tri godine ili u određenim slučajevima ako to zahtijevaju interesi pravičnosti. O takvom zahtjevu okriviljenog odlučuje istražni sudija, predsjednik vijeća, odnosno sudija pojedinc, a ako se prihvati zahtjev, branioca postavlja predsjednik suda po redoslijedu sa spiska koji dostavlja Advokatska komora.

Obaveza prijavljivanja krivičnog djela

Službena i odgovorna lica u državnim organima, organima lokalne samouprave, javnim preduzećima i ustanovama dužna su da prijave krivična djela za koja se goni po službenoj dužnosti. Istu dužnost imaju i sva fizička i pravna lica koja na osnovu zakona imaju određena javna ovlašćenja (notari, sudski službenici) ili se profesionalno bave zaštitom i obezbjeđenjem ljudi i imovine (stražari), zdravstvenom zaštitom ljudi (doktori, bolničari), odnosno poslovima obrazovanja (nastavnici, tutori), ako su za krivično djelo saznala u vezi sa obavljanjem svoje djelatnosti. Takođe, svaki građanin treba da prijavi krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, i dužan je da prijavi svako krivično djelo čijim izvršenjem je oštećeno maloljetno lice.

Krivična prijava

Krivična prijava se podnosi nadležnom državnom tužiocu, pisano ili usmeno. Ako se prijava podnosi usmeno, podnositelj prijave će se upozoriti na posljedice lažnog

prijavljuvanja. O usmenoj prijavi sastaviće se zapisnik, a ako je prijava saopštена telefonom ili drugim sredstvom elektronske komunikacije, sačiniće se službena zabilješka. Ako je prijava podnesena sudu, policiji ili nenadležnom državnom tužiocu, oni će prijavu primiti i odmah dostaviti nadležnom državnom tužiocu.

Svačija je obavza da prijavi krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, a dužan je da prijavi krivično djelo čijim izvršenjem je oštećeno maloljetno lice. Službena i odgovorna lica u državnim organima, organima lokalne samouprave, javnim preduzećima i ustanovama dužni su da prijave krivična djela za koja se goni po službenoj dužnosti, o kojima su obaviještena ili za koja saznaju u vršenju svoje dužnosti.

Ovlašćenja i radnje policije u izviđaju

Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, policija je dužna da obavijesti državnog tužioca i samoinicijativno ili po zahtjevu državnog tužioca preduzme potrebne mjere da se pronađe učinilac krivičnog djela, da se učinilac ili saučesnik ne sakrije ili ne pobjegne, da se otkriju i obezbijede tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi sva obavještenja koja bi mogla biti od koristi za uspješno vođenje krivičnog postupka.

U cilju ispunjenja navedenih dužnosti, policija može da traži obavještenja od građana, primjeni poligrafsko testiranje, izvrši analiziranje glasa, izvrši antiteroristički pregled, ograniči kretanje određenih lica na određenom prostoru za potrebno vrijeme, javno raspiše nagradu u cilju prikupljanja obavještenja, zatraži od pružaoca usluga elektronskih komunikacija provjeru identičnosti telekomunikacijskih adresa koje su u određenom vremenu uspostavile vezu, izvrši potreban pregled prevoznih sredstava, putnika i prtljaga, preduzme potrebne mjere u vezi sa utvrđivanjem identiteta lica i istovjetnosti predmeta, uzme uzorak za DNK analizu, raspiše potragu za licima i stvarima za kojima se traga, pregleda određene objekte i prostorije državnih organa, privrednih društava, drugih pravnih lica i preduzetnika u prisustvu odgovornog lica, ostvari uvid u njihovu dokumentaciju i po potrebi je oduzme, kao i da preduzme i druge potrebne radnje i mjere u skladu sa ovim zakonikom. O činjenicama i okolnostima koje su utvrđene prilikom preduzimanja pojedinih radnji, a mogu biti od interesa za krivični postupak, kao i o predmetima koji su pronađeni ili oduzeti sastaviće se zapisnik ili službena zabilješka.

Prilikom uviđaja za krivično djelo protiv bezbjednosti javnog saobraćaja za koje postoje osnovi sumnje da je prouzrokovalo teške posljedice ili da je izvršeno sa umišljajem, policija može od osumnjičenog privremeno, a najduže do tri dana, oduzeti vozačku dozvolu.

Lice prema kojem je primjenjena neka od naprijed navedenih radnji ili mjera ovog člana ima pravo da podnese pritužbu nadležnom državnom tužiocu.

Zadržavanje na licu mjestu i lišenje slobode

Ovlašćeni policijski službenik ima pravo da lice zatečeno na mjestu izvršenja krivičnog djela uputi državnom tužiocu ili da ga zadrži na mjestu izvršenja krivičnog djela do njegovog dolaska, ako bi to lice moglo dati podatke važne za krivični postupak i ako je vjerovatno da se njegovo saslušanje kasnije ne bi moglo izvršiti ili bi bilo skopčano sa znatnim odugovlačenjem ili drugim teškoćama. Zadržavanje ovog lica na mjestu izvršenja krivičnog djela ne može trajati duže od šest sati.

Kad je to neophodno radi utvrđivanja identiteta ili u drugim slučajevima od interesa za uspješno vođenje postupka, policija može fotografisati osumnjičenog i uzeti otiske njegovih prstiju, kao i preuzeti druge radnje potrebne za utvrđivanje identiteta, a uz prethodno odobrenje državnog tužioca i javno objaviti fotografiju osumnjičenog.

Ako je potrebno da se utvrdi od koga potiču otisci prstiju na pojedinim predmetima, policija može uzimati otiske prstiju od lica za koja postoji vjerovatnoća da su mogla doći u dodir s tim predmetima.

Lice prema kome je preduzeta neka od radnji iz ovog člana ima pravo da podnese pritužbu nadležnom državnom tužiocu ili neposredno višem organu policije.

Istraga

Istragu sprovodi državni tužilac, ako postoji osnovana sumnja da je neko lice učinilo krivično djelo, u cilju prikupljanja dokaza i podataka koji su potrebni za donošenje odluke o podizanju optužnice ili o obustavi istrage.

Istraga se pokreće naredbom državnog tužioca, a protiv naredbi nema prava žalbe. Oštećeni nema pravo da vodi istragu, nego može podići neposrednu optužnicu. Isto tako i državni tužilac može da ide na neposredno optuženje ne pitajući sudiju za istragu, kako je ranije bilo.

Državni tužilac preduzima niz radnji u toku istrage – saslušavanje okrivljenog, svjedoka, određivanje vještačenja, vršenje uviđaja. Pored toga, preduzima i sve radnje koje su neophodne za prikupljanje dokaza i činjenica o tome da li krivični postupak treba nastaviti, tj. podići optužnicu, ili obustaviti krivični postupak, odnosno istragu.

Državni tužilac različito postupa u fazi izviđaja i fazi istrage. U prvoj fazi Državni tužilac izdaje obavezujuće naloge, rukovodi usmjeravanjem radnji organa uprave nadležnog za policijske poslove, određuje sprovođenje uviđaja ili rekonstrukcije, određuje sprovođenje vještačenja, određuje 48-časovni pritvor za osumnjičeno lice ukoliko za tim postoji potreba, pomaže u pronalaženju branioca licu lišenom slobode, predlaže sudiji za istragu određenje pritvora osumnjičenog, naređuje mjere tajnog nadzora, predlaže saslušanje svjedoka, odbacuje prijavu iz razloga predviđenih zakonom, traži potrebna obavještenja od lica odgovarajuće struke, zahtijeva obavještavanje od strane policije o preduzetim mjerama, odlaže krivično gonjenje i odbacuje krivičnu prijavu iz razloga pravičnosti.

U drugoj fazi Državni tužilac donosi naredbu za sprovođenje istrage, sprovodi istragu, predlaže mjere nadzora, predlaže određivanje pritvora, provjerava izvršenje pojedinih dokaznih radnji, zahtijeva ekshumacije, donosi naredbu o proširenju istrage na drugo krivično djelo ili protiv drugog lica, obavještava sve strane o vremenu i mjestu sprovođenja istražnih radnji, zahtijeva posebna objašnjenja, naređuje čuvanje tajne licima u istrazi, održava red za vrijeme sprovođenja istražnih radnji, prekida istragu u zakonom predviđenim slučajevima, podiže neposrednu optužnicu, pribavlja podatke o okriviljenom prije završene istrage ukoliko nedostaju, okončava istragu ukoliko je stanje stvari u istrazi dovoljno razjašnjeno, nakon završene istrage podiže optužnicu ili obustavlja istragu.

Kontrola optužnice

Optužnica se dostavlja vijeću radi kontrole i potvrđivanja. Kad vijeće utvrdi da postoje greške ili nedostaci u optužnici ili u samom postupku ili je potrebno bolje razjašnjenje stanja stvari da bi se ispitala osnovanost optužnice vratiće optužnicu da se zapaženi nedostaci otklone ili da se istraga dopuni, odnosno sproveđe. Tužilac je dužan da, u roku od tri dana od dana kad mu je saopštena odluka vijeća, podnese ispravljenu optužnicu ili da u roku od dva mjeseca dopuni istragu ili je sproveđe. Iz opravdanih razloga, na zahtjev tužioca, ovaj rok se može produžiti. Ako državni tužilac propusti rok, dužan je da o razlozima propuštanja obavijesti višeg državnog tužioca. Ako oštećeni kao tužilac propusti pomenuti rok, smatraće se da je odustao od gonjenja i postupak će se obustaviti.

Ako je potrebno bolje razjašnjenje stvari da bi se ispitala osnovanost optužnice oštećenog kao tužioca, vijeće će optužnicu dostaviti sudiji za istragu da u roku od dva mjeseca preduzme određene dokazne radnje.

Ako vijeće utvrди da je za krivično djelo koje je predmet optužbe nadležan drugi sud, oglasiće nenađežnim sud kojem je podnesena optužnica i po pravosnažnosti rješenja uputiće predmet nadležnom sudu.

Ako vijeće utvrdi da se u spisima nalaze zapisnici ili obavještenja predviđena Zakonom o krivičnom postupku, donijeće rješenje o njihovom izdvajaju iz spisa. Protiv ovog rješenja dozvoljena je posebna žalba o kojoj odlučuje vijeće neposredno višeg suda. Po pravosnažnosti rješenja, predsjednik vijeća obezbijediće da se izdvojeni zapisnici i obavještenja zatvore u poseban omot i predaju sudiji za istragu radi čuvanja odvojeno od ostalih spisa. Izdvojeni zapisnici i obavještenja se ne mogu razgledati niti se mogu koristiti u krivičnom postupku.

Postupajući po navedenim pravilima vijeće će odlučiti da nema mesta optužbi i da se krivični postupak obustavlja, ako ustanovi:

- da djelo koje je predmet optužbe nije krivično djelo;
- da je krivično gonjenje zastarjelo ili da je djelo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem ili da postoje druge okolnosti koje trajno isključuju krivično gonjenje;

- da nema dovoljno dokaza da je okrivljeni osnovano sumnjiv za djelo koje je predmet optužbe.

Ako vijeće ustanovi da nema optužbe ovlašćenog tužioca ili odobrenja za krivično gonjenje ili da postoje druge okolnosti koje privremeno sprječavaju gonjenje, rješenjem će optužnicu odbaciti.

Sudija za istragu

Naredbu za pretresanje stana, drugih prostorija i lica, kao i naredbu za privremeno oduzimanje predmeta, na predlog državnog tužioca, donosi sudija za istragu. Na zahtjev državnog tužioca, sudija za istragu donosi naredbu za sprovođenje ekshumacije leša.

Ako se sudija za istragu ne saglasi sa predlogom, odnosno sa zahtjevom državnog tužioca, odluku o tome, u roku od 24 časa, donosi vijeće nadležnog suda.

Kada su u pitanju mjere tajnog nadzora, sudija za istragu će (uz ispunjenje odgovarajućih uslova, odnosno u određenim slučajevima) pisanom naredbom, a na obrazloženi predlog državnog tužioca, odrediti tajni nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora, odnosno druge komunikacije koja se vrši putem sredstava za tehničku komunikaciju na daljinu, kao i privatnih razgovora koji se obavljaju u privatnim ili javnim prostorijama ili na otvorenom, zatim tajno fotografisanje i vizuelno snimanje u privatnim prostorijama, kao i tajno praćenje i tehničko snimanje lica i predmeta.

Sudija za istragu može u svako doba obilaziti pritvorena lica, primati pritužbe od njih i razgovarati sa njima. Po službenoj dužnosti ili na predlog državnog tužioca Sudija za istragu može privremeno uskratiti ili ograničiti nabavku i korišćenje štampe pritvorenom licu ako se utvrdi rizik za nastanak štete za vođenje postupka. Na osnovu odborenja Sudije za istragu pritvoreno lice može primati posjete. Ovo se odnosi na supružnika pritvorenog lica, na lice koje sa njim živi u trajnoj vanbračnoj zajednici, na bliske srodnike, a i doktor medicine itd... Pojedine posjete mogu biti zabranjene, ukoliko bi uslijed toga mogla nastati šteta za vođenje postupka. Takođe, sudija za istragu mora biti obaviješten o obilasku pritvorenog lica od strane diplomatskog i konzularnog predstavnika strane države, pritvorenog lice može se dopisivati sa licima van zatvora samo sa znanjem i pod nadzorom sudije za istragu. Sudija za istragu može zabraniti slanje i primanje pisama i drugih pošiljki štetnih za vođenje postupka.

Po odobrenju sudije za istragu, državni tužilac, a u nekim slučajevima i policija, može prikupljati obavještenja od lica koja se nalaze u pritvoru, ako je to potrebno radi otkrivanja ili razjašnjavanja drugih krivičnih djela i učinilaca.

Sudija za istragu odlučuje o predlogu državnog tužioca za određivanjem pritvora, a nakon što sasluša zadržano lice o svim okolnostima koje mogu biti od značaja za donošenje odluke.

Na predlog državnog tužioca, sudija za istragu će saslušati kao svjedoka lice za koje postoji opasnost da se uslijed starosti, bolesti ili drugih važnih razloga neće moći saslušati na glavnom pretresu. Na obrazloženi predlog svjedoka, okrivljenog, branioca ili

državnog tužioca, sudija za istragu donosi rješenje o posebnom načinu učestvovanja i saslušanja zaštićenog svjedoka.

Sudija za istragu će sam ili na predlog državnog tužioca novčanom kaznom u iznosu do 1000 € kazniti učesnika postupka ili drugo lice koje za vrijeme preduzimanja dokaznih radnji i nakon opomene narušava red, vrijeda učesnike postupka, prijeti im ili im ugrožava bezbjednost.

U fazi istrage, na zahtjev stranaka određene dokazne radnje može sprovesti sudija za istragu, ako posebne okolnosti očigledno ukazuju da takve radnje neće moći da se ponove na glavnom pretresu ili bi izvođenje dokaza na glavnom pretresu bilo nemoguće, odnosno znatno otežano.

Oštećeni kao tužilac ovlašćen je da prije podizanja neposredne optužnice, ukoliko ocijeni neophodnim, podnese predlog za sprovođenje određenih dokaznih radnji suđiji za istragu. Kad se u toku postupka (istrage) utvrdi da je okrivljeni umro, sudija za istragu će rješenjem obustaviti krivični postupak.

Sporazum o priznanju krivice

Sporazum o priznanju krivice može se primijeniti na krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju do deset godina. Kada okrivljeni u potpunosti priznaje krivično djelo za koje se tereti, okrivljeni i državni tužilac se saglašavaju o visini kazne, troškovima postupka i imovinsko pravnom zahtjevu i odricanju prava na žalbu. O sporazu odlučuje sud koji sporazum rješenjem može odbaciti, odbiti ili usvojiti. Kad usvoji sporazum, sud donosi presudu u skladu sa postignutim sporazumom. Ukoliko ne usvoji sporazum, priznanje okrivljenog dato u sporazumu ne može se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku.

Glavni pretres

Ukoliko je optužnica potvrđena, predsjednik vijeća naredbom određuje dan, čas i mjesto glavnog pretresa, najkasnije u roku od dva mjeseca nakon potvrđivanja optužnice, odnosno od kada optužnica stupa na pravnu snagu. Glavni pretres je javan, a javnost se može isključiti samo u zakonom predviđenim uslovima. Prije početka glavnog pretresa predsjednik vijeća utvrđuje da li su došla sva pozvana lica. U redovnom sudskom postupku obavezno je prisustvo tužioca, okrivljenog i branioca, kada je odbrana obavezna. Ukoliko bilo ko od njih izostane, glavni pretres se ne može održati. Jedini izuzetak je kada se okrivljenom koji nije dostupan državnim organima, sudi u odsustvu.

U skraćenom postupku, kada se sudi za djela za koja se može izreći novčana kazna ili zatvor do pet godina, glavni pretres se može održati pod određenim uslo-

vima, u odsustvu tužioca ili okrivljenog. Nedolazak uredno pozvanog tužioca ili oštećenog kao tužioca predstavlja pretpostavku odustanka od optužbe i postupak se obustavlja.

Glavni pretres počinje čitanjem optužnice ili privatne tužbe, a zatim se pristupa saslušanju okrivljenog, svjedoka, vještaka i izvođenju ostalih dokaza.

Nakon okončanja dokaznog postupka, tužilac daje završnu riječ u kojoj ukratko obrazlaže izvedene dokaze i predlaže izricanje sankcije. Branilac takođe daje završnu riječ. Na kraju uvijek završnu riječ daje optuženi.

Poslije završnih riječi, predsjednik vijeća objavljuje da je pretres okončan i saopštava kada će odluka biti objavljena. Po pravilu se odluka objavljuje istog dana kada je pretres zaključen, ali u složenijim predmetima objavljivanje se može odložiti. Prilikom objavljivanja presude, predsjednik vijeća će dati kratke razloge za donošenje presude, a stranke će se poučiti o pravu na žalbu, kao i o pravu na odgovor na žalbu.

Objavljena presuda mora biti izrađena u pisanoj formi u roku od mjesec dana po objavljinju, a u složenim stvarima izuzetno u roku od dva mjeseca.

Presuda i žalba

Presudom se optužba odbija ili se optuženi oslobađa od optužbe ili se oglašava krivim.

Pošto je sud izrekao presudu, predsjednik vijeća će je odmah objaviti. Ako sud nije u mogućnosti da istog dana po završetku glavnog pretresa izrekne presudu, odložiće objavljinje presude najduže za tri dana i odrediće vrijeme i mjesto objavljinja presude. Ako presuda ne bude objavljena u roku od tri dana od završetka glavnog pretresa, predsjednik vijeća je dužan da odmah po isteku roka o tome obavijesti predsjednika suda i saopšti mu razloge. Svi prisutni saslušaće čitanje izreke presude stojeći.

Po dostavljanju presude žalbu mogu izjaviti stranke, branilac, zakonski zastupnik optuženog i oštećeni, u roku od 15 dana od dana dostavljanja prepisa presude. U korist optuženog žalbu mogu izjaviti i njegov bračni drug, srodnici po krvi u pravoj liniji, usvojilac, usvojenik, brat, sestra, branilac i lice sa kojim živi u vanbračnoj zajednici i bez posebnog ovlašćenja optuženog, ali ne i protiv njegove volje, osim kada je optužnom izrečena najduža kazna zatvora. Optuženi se može odreći prava na žalbu, izuzev ako mu je izrečena najduža kazna zatvora.

Žalba se podnosi sudu koji je izrekao prvostepenu presudu.

Prvostepena presuda se može pobijati zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakonika, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnim sankcijama, oduzimanju imovinske koristi, troškovima krivičnog postupka i imovinsko-pravnim zahtjevima.

Vanredni pravni lijekovi

Vanredni pravni lijekovi su pravna sredstva koja se izuzetno koriste protiv pravosnažnih sudskih odluka, odnosno onih odluka koje se više ne mogu napadati redovnim pravnim lijekom.

Zakonom o krivičnom postupku predviđena su **tri vanredna pravna sredstva:**

Ponavljanje krivičnog postupka

Krivični postupak koji je pravosnažno okončan moguće je ponoviti, odnosno iznova sprovesti ukoliko je, npr. presuda zasnovana na lažnoj ispravi ili lažnom iskazu svjedoka, vještaka ili tumača, ili je do presude došlo usled krivičnog djela sudske poslovne jedinice ili lica koje je vršilo istražne radnje, ili ako se iznesu nove činjenice ili podnesu novi dokazi koji mogu dovesti do oslobođenja okrivljenog ili do njegove blaže osude.

Ako postoje samo povrede krivičnog zakona koje se odnose na izricanje jedinstvene kazne za više krivičnih djela, onda se pravosnažna presuda može preinačiti u pogledu odluke o kazni i bez ponavljanja krivičnog postupka.

Zahtjev za ponavljanje postupka podnosi se sudu koji je donio prvostepenu presudu, a o njemu odlučuje vanpretresno vijeće (KV vijeće) tog suda.

Vanredno ublažavanje kazne

Nakon pravosnažnosti presude kojom je izrečena kazna koja nije izvršena, odnosno izdržana, mogu se pojaviti okolnosti kojih nije bilo kad se presuda izricala ili sud za njih nije znao iako su postojale, a koje bi očigledno dovele do blaže osude. U takvim slučajevima može se varednim pravnim sredstvom tražiti ublažavanje kazne. Zahtjev se podnosi sudu koji je sudio u prvom stepenu, a o njemu odlučuje Vrhovni sud.

Zahtjev za zaštitu zakonitosti

Ovo vanredno pravno sredstvo može izjaviti samo Vrhovno državno tužilaštvo protiv pravosnažnih sudskih odluka i protiv sudskog postupka koji je tim odlukama pretvodio, ukoliko je povrijeđen zakonom. Okrivljeni koji je osuđen na bezuslovnu kaznu zatvora od jedne godine ili težu kaznu ili kaznu maloljetničkog zatvora i branilac takvog okrivljenog mogu, u roku od mjesec dana od dana kad je okrivljeni primio pravosnažnu presudu, pisanim i obrazloženim predlogom tražiti od Vrhovnog državnog tužilaštva da podigne zahtjev za zaštitu zakonitosti, ako smatraju da je tom presudom povrijeđen krivični zakon na štetu okrivljenog ili da je u krivičnom postupku koji je prethodio dono-

šenju pravosnažne presude povrijeđeno pravo na odbranu okrivljenog, koje je uticalo na donošenje zakonite i pravilne presude. Ovlašćeni tužilac je dužan da se stara o zakonitosti, pa iz tog razloga ovo sredstvo služi za ispravljanje eventualnih grešaka u sudskom postupku ili odlukama ukoliko su povrijeđeni procesni ili materijalni propisi.

Skraćeni postupak

Skraćeni postupak je posebna vrsta krivičnog postupka koji se sprovodi za krivična djela manjeg društvenog značaja ili manje složenosti, pa je ovaj postupak jednostavniji i brži od redovnog, odnosno potpunog postupka. Skraćeni postupak se sprovodi za lakša krivična djela, odnosno djela za koja je kao glavna predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina.

Skraćeni postupak se pokreće optužnim predlogom državnog (javnog) tužioca ili oštećenog kao tužioca ili na osnovu privatne tužbe, a za postupanje u skraćenom postupku uvijek je nadležan sudija pojedinac. Okrivljeni ne može izjaviti prigovor protiv optužnog predloga ili privatne tužbe.

Pritvor se protiv okrivljenog, u cilju nesmetanog vođenja krivičnog postupka, može odrediti samo ako se krije ili se ne može utvrditi njegov identitet ili postoje druge okolnosti koje očigledno ukazuju na opasnost od bjekstva., ili ako posebne okolnosti ukazuju da će okrivljeni dovršiti pokušano krivično djelo ili izvršiti krivično djelo kojim prijeti.

Glavni pretres se može održati i u odsustvu uredno pozvanog državnog tužioca, u kom slučaju oštećeni stiče pravo da zastupa optužni predlog (isto važi i za odsustvo oštećenog kao tužioca ili privatnog tužioca). Takođe se glavni pretres može održati i u odsustvu okrivljenog koji je uredno pozvan ako njegovo prisustvo nije nužno i ako je prethodno bio saslušan. Presuda se, poslije glavnog pretresa, odmah izriče i objavljuje sa bitnim razlozima, a rok za žalbu je osam dana.

Ako je skraćeni postupak pokrenut privatnom tužbom sudija može, prije nego što začaže glavni pretres, pozvati samo privatnog tužioca i okrivljenog (bez njihovih punomoćnika i branilaca) da dođu u sud radi prethodnog razjašnjenja stvari u cilju bržeg okončanja postupka. Glavni pretres se zakazuje u slučaju da ne dođe do izmirenja stranaka.

Ako je okrivljeni maloljetnik, skraćeni postupak se ne može sporvesti bez obzira na težinu krivičnog djela koja se okrivljenom stavlja na teret. Za postupak prema maloljetnim licima predviđena su posebna pravila, koja odstupaju od pravila potpunog i skraćenog postupka.

Postupak za izricanje krivične sankcije bez glavnog pretresa

Svrha ovog postupka je uprošćavanje postupka i njegovo prilagođavanje predmetu postupka, da bi se sudilo efikasnije i uspješnije.

Za krivična djela za koja je kao glavna kazna propisana novčana kazna ili kazna zatvora do 3 godine, sudija može, na predlog državnog tužioca (koji se daje u optužnom predlogu) i uz pristanak okrivljenog, donijeti rješenje o kažnjavanju bez održavanja glavnog pretresa. Ukoliko je podnesen imovinskopravni zahtjev, ovlašćeno lice biće upućeno na parnicu. Rješenjem o kažnjavanju sudija može izreći novčanu kaznu u iznosu do 3000€, rad u javnom interesu, uslovnu osudu ili sudska opomenu i uz nju oduzimanje imovinske koristi i jednu ili više od sljedećih mjera bezbjednosti: oduzimanje predmeta i zabrana upravljanja motornim vozilom (u trajanju do dvije godine).

Rješenje o kažnjavanju dostavlja se državnom tužiocu i okrivljenom. Na rješenje o kažnjavanju dozvoljena je žalba u roku od osam dana, a može se izjaviti samo zbog odluke o kazni i zbog nepostojanja navedenih uslova za primjenu ove vrste postupka.

Posebni postupci

Zakonik o krivičnom postupku predviđa sljedeće vrste posebnih postupaka:

1. Postupak za primjenu mjera bezbjednosti (prema licu koje je krivično djelo izvršilo u stanju neuračunljivosti izriču se mjere bezbjednosti obaveznog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, odnosno psihijatrijskog liječenja na slobodi; osim pomenutih, ZKP sadrži posebne odredbe o postupku u slučaju podnošenja predloga za izricanje mjere bezbjednosti obavezno liječenje alkoholičaraili obavezno liječenje narkomana, kao i o postupku za izricanje mjere bezbjednosti oduzimanje predmeta);
2. Postupak za oduzimanje imovinske koristi (pribavljene izvršenjem krivičnog djela);
3. Postupak za trajno oduzimanje imovine čije zakonito porijeklo nije dokazano;
4. Postupak za opozivanje uslovne osude (do kojeg dolazi u slučajevima kada osuđeni ne vrati imovinsku korist, ne naknadi štetu ili ne ispunii druge obaveze koje su mu naložene presudom);
5. Postupak za rehabilitaciju, prestanak pravnih posljedica osude i mjera bezbjednosti;
6. Postupak za naknadu štete, rehabilitaciju i ostvarivanje drugih prava lica neosnovano osuđenih, nezakonito ili neosnovano lišenih slobode; i
7. Postupak za izdavanje potjernice i objave.

Postupak prema maloljetnicima

Krivični postupak prema maloljetnicima (licima koja su u vrijeme izvršenja krivičnog djela imala više od 14, a manje od 18 godina, a u vrijeme pokretanja postupka nijesu navršila 21 godinu) dosta se razlikuje od postupka prema punoljetnim

licima. Odstupanja se sastoje u sljedećem: postupak može pokrenuti samo državni tužilac (dakle, nema privatnog, niti supsidijarnog tužioca); javnost je uvijek isključena i zabranjeno je bez dozvole suda objavljivati podatke koji se odnose na tok postupka i odluku; u postupku aktivno učestvuje organ starateljstva; postupanje je hitno; zabranjeno je suđenje u odsustvu maloljetnika; niko ne može biti oslobođen dužnosti svjedočenja; maloljetnik se, po pravilu, poziva preko roditelja ili zakonskog zastupnika; obavezna je odbrana od strane advokata, ako se sudi zbog krivičnog djela za koje je propisana kazna zatvora preko tri godine. Karakteristično je i da se u okviru suda posebno određuju sudsije za vođenje postupka prema maloljetnicima, a da se mjesna nadležnost suda određuje prvenstveno prema prebivalištu, odnosno boravištu maloljetnika.

Postupak za krivična djela organizovanog kriminala

Posebne odredbe Zakonika o krivičnom postupku primjenjuju se na suđenja za izvršenje krivičnih djela za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, a koja su rezultat organizovanog djelovanja tri ili više lica udruženih u kriminalnu organizaciju, odnosno kriminalnu grupu, čiji je cilj vršenje teških krivičnih djela, radi sticanja nezakonite dobiti ili moći (uz ispunjenje dodatnih uslova propisanih odredbama ZKP). Specifičnost ovog postupka je u tome što se kao svjedok u postupku može saslušati pripadnik (ali ne i organizator ili vođa) kriminalne organizacije, odnosno kriminalne grupe, i to po njegovom pristanku, a protiv koga je podnjeta krivična prijava ili se vodi krivični postupak za djelo organizovanog kriminala, ako je izvjesno da će njegov iskaz i dokazi koje pruži sudu znatno doprinijeti dokazivanju tog krivičnog djela i krivice učinilaca ili pomoći otkrivanju, dokazivanju i sprječavanju drugih krivičnih djela kriminalne organizacije, odnosno kriminalne grupe, te ako je značaj njegovog iskaza za dokazivanje tih krivičnih djela i krivice ostalih učinilaca pretežniji od štetnih posljedica krivičnog djela koje mu se stavlja na teret. U pitanju je tzv. svjedok saradnik, koji ne može biti oslobođen dužnosti svjedočenja, niti može uskratiti odgovor na pojedina pitanja, ali, u tom slučaju ne može biti gonjen za djelo za koje se vodi postupak. Prilikom saslušanja svjedoka saradnika javnost je, po pravilu, isključena.

Parnični postupak

Zakonom o parničnom postupku određuju se pravila postupka na osnovu kojih sud raspravlja i odlučuje u sporovima iz ličnih i porodičnih odnosa, iz radnih odnosa, kao i iz imovinskih i drugih građansko pravnih odnosa fizičkih i pravnih lica, osim ako su neki od navedenih odnosa posebnim zakonom stavljeni u nadležnost drugog državnog organa.

Građanskopravni sporovi predstavljaju raspravu između fizičkih lica, ili fizičkih i pravnih lica, kao stranaka u parnici, koju vode radi ostvarivanja ili zaštite pojedinačnih prava.

Parnični postupak se pokreće tužbom. Tužba se podnosi lično ili preko punomoćnika (advokata ili drugog lica). U ovom postupku sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku.

Stranke u parničnom postupku su **tužilac i tuženi**.

Tužilac je fizičko ili pravno lice koje tužbom pokreće parnični postupak, dok je tuženi lice protiv kojeg je podnijeta tužba. Tužilac i tuženi radnje u postupku mogu preuzimati lično ili mogu ovlastiti punomoćnika da u njihovo ime preuzima radnje u postupku.

Svako lice koje tvrdi da druga strana nije izvršila ugovorenu obavezu ili da mu je pričinjena šteta, ili zahtijeva vraćanje duga, ili zaštitu prava svojine i drugo, radi ostvarivanja takvog zahtjeva, treba da podnese tužbu nadležnom sudu. Postupak radi razvoda braka, osim tužbom može se pokrenuti i sporazumno predlogom bračnih drugova.

Umješač je lice koje ima pravni interes da u parnici koja teče među drugim licima jedna od stranaka uspije, može se ovoj stranci pridružiti i preuzimati parnične radnje na koje bi ta stranka imala pravo. Umješač može stupiti u parnicu tokom cijelog postupka sve do pravosnažnosti odluke o tužbenom zahtjevu, kao i u toku postupka nakon podnijetog vanrednog pravnog lijeka.

Imenovani prethodnik je lice na koje ukazuje tuženi kao držalac neke stvari ili prava tvrdeći da stvar ili pravo drži ili koristi u ime tog lica, s ciljem da ono umjesto njega stupi u parnicu.

U tužbi treba da bude naznačen tužilac, tuženi, zahtjev koji se postavlja, činjenice na kojima se zasniva zahtjev, dokaze kojima se utvrđuju ove činjenice. Tužba mora biti razumljiva i da sadrži sve što je potrebno da bi se po njoj moglo postupati, a naročito: naziv suda, lično ime (naziv pravnog lica), prebivalište ili boravište (sjedište pravnog lica) tužioca i tuženog, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika, ako ih imaju, predmet spora, dokaze, sadržinu izjave i potpis podnosioca. Tužba sa svim potrebnim prilozima predaje se sudu, odnosno pisarnici. Tužba se u pisarnici zavodi u upisnik i dobija broj predmeta pod kojim će se voditi, na koji način se formiraju spisi predmeta. U prvostepenom postupku i postupku po predlogu za ponavljanje postupka sudi sudija pojedinac. Sudija koji postupa u predmetu, po prijemu predmeta, prvo provjerava da li tužba sadrži sve elemente potrebne da bi se po njoj postupalo. Ukoliko tužba ne sadrži sve potrebne elemente sudija će na to upozoriti stranku i uputiti je šta treba da ispravi ili dopuni i odrediće rok za ispravku odnosno dopunu tužbe, koji ne može biti duži od tri dana. Ako stranka ne postupi po nalogu suda smatraće se da je tužba povučena, ako ne bude vraćena sudu u ostavljenom roku, a ako bude vraćena bez ispravke, odnosno dopune odbaciće se. Ako su ispunjeni uslovi, zakazuje se pripremno ročište na koje se pozivaju tužilac, tuženi i njihovi punomoćnici.

Na pripremnom ročištu određuje se dan i čas održavanja glavne rasprave, pitanja o kojima će se raspravljati, dokazi koji će se izvesti i lica koja će biti pozvana na raspravu. Na prvom ročištu sudija otvara glavnu raspravu i objavljuje predmet raspravljanja. Nakon toga, ako nije prethodno održano pripremno ročište tužilac sažeto izlaže

tužbu, a poslije toga tuženi odgovara na navode iz tužbe. Stranke predlažu izvođenje dokaza. Sud određuje koji od predloženih dokaza će se izvesti.

Lica koja se pozivaju kao svjedoci ili vještaci dužna su da se odazovu pozivu suda ili da svoj izostanak opravdaju, a u suprotnom mogu biti prinudno dovedena i kažnjenia novčanom kaznom od strane suda. Svjedok je dužan da govori istinu, jer davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo. Svjedok može biti svako lice koje je sposobno da obavještenja o činjenicama koje se dokazuju. Ne može se saslušati kao svjedok lice koje bi svojim iskazom povrijedilo dužnost čuvanja državne, službene ili vojne tajne, dok ga nadležni organ ne oslobodi dužnosti čuvanja tajne. Svjedok može uskratiti odgovor ako za to postoje važni razlozi, a naročito ako bi svojim odgovorom izložio teškoj sramoti, znatnoj imovinskoj šteti ili krivičnom gonjenju sebe ili svoje srodnike. Svjedok može uskratiti svjedočenje o činjenicama koje mu je stranka povjerila kao punomoćniku, kao vjerskom ispovjedniku, kao advokatu, ljekaru ili je u vršenju nekog drugog poziva ili djelatnosti saznalo činjenice, ako postoji obaveza da se kao tajna čuva ono što se saznalo u vršenju tog poziva odnosno djelatnosti.

Glavna rasprava je javna. Javnost se može isključiti ako to zahtijevaju interesi čuvanja državne, službene, poslovne ili lične tajne, interesi javnog reda ili razlozi morala.

Po izvođenju dokaza, sud zaključuje glavnu raspravu i donosi odluku. Pismeni otpravak odluke dostavlja se učesnicima u postupku. Od dana prijema odluke računa se rok za žalbu. Žalba se može uložiti u roku od 15 dana od dana prijema odluke. O žalbi odlučuje drugostepeni sud. Žalba se podnosi u dovoljnem broju primjeraka za sud i protivnu stranku, sudu koji je donio prvostepenu presudu.

Po izjavljenoj žalbi drugostepeni sud može potvrditi prvostepenu odluku, preinaciti ili ukinuti prvostepenu odluku i predmet vratiti prvostepenom суду na ponovno odlučivanje.

Drugostepeni sud ne može da preinaci prvostepenu presudu na štetu stranke koja se žalila, ako je samo ona izjavila žalbu. Drugostepeni sud će rješenjem odbaciti žalbu kao neblagovremenu (izjavljenu nakon proteka zakonskog roka za njeno podnošenje), nepotpunu (ako se na osnovu podataka iz žalbe ne može utvrditi koja se presuda pobija ili ako žalba nije potpisana) ili nedozvoljenu (ako je žalbu izjavilo lice koje nije ovlašćeno za podnošenje žalbe ili koje se odreklo ili odustalo od žalbe).

Odluka donijeta po žalbi je pravosnažna i može se pobijati samo vanrednim pravnim lijekovima-revizijom, predlogom za ponavljanje postupka i zahtjevom za zaštitu zakonitosti.

Tokom postupka tužilac može povući tužbu, odreći se tužbenog zahtjeva ili priznati tužbeni zahtjev ili stranke mogu zaključiti sudske poravnjanje.

Izvršni postupak

Izvršni postupak regulisan je Zakonom o izvršenju i obezbjeđenju.

Stranke u izvršnom postupku su izvršni povjerilac, izvršni dužnik, kao i predlagač

obezbjedjenja i protivnik obezbjeđenja.

Izvršni povjerilac je lice koje je podnijelo predlog za izvršenje i čije se potraživanje ostvaruje.

Izvršni dužnik je lice protiv koga je podnijet predlog za izvršenje i prema kome se postupak izvršenja ostvaruje.

Učesnik u postupku je lice koje u postupku izvršenja ili obezbjeđenja ostvaruje neko svoje pravo ili pravni interes, a nije stranka u postupku. Predlagač obezbjeđenja je lice koje je pokrenulo postupak radi obezbjeđenja potraživanja. Treće lice je lice koje tvrdi da u pogledu predmeta izvršenja ima pravo da spriječi izvršenje, sve do okončanja postupka izvršenja i izjaviti prigovor prvostepenom sudu, kojim traži da se izvršenje na tom predmetu proglaši nedopuštenim.

Postupak izvršenja pokreće se predlogom za izvršenje na predlog povjerioca. Uz predlog se podnosi pravosnažna i izvršna isprava. Izvršne isprave su: izvršna odluka suda i izvršno sudsko poravnanje; odluka i poravnanje koji su kao izvršne isprave propisane posebnim zakonom; ugovor o hipoteci, odnosno založna izjava sačinjena saglasno propisima kojima se uređuje hipoteka i notarski akt.

Izvršenje radi ostvarivanja novčanog potraživanja određuje se i na osnovu vjero-dostojne isprave-mjenice i čeka sa protestom, obveznica i drugih hartija od vrijednosti izdatih u seriji, fakture (računa) sa otpremnicom ili drugog dokaza o dospjelosti obaveze; izvoda iz poslovnih knjiga za izvršene komunalne usluge, usluge električne energije, telefonske i druge slične usluge, bankarske garancije, akreditiva. Vjerodostojna isprava je podobna za izvršenje ako su u njoj naznačeni izvršni povjerilac i izvršni dužnik, predmet, vrsta, obim i rok ispunjenja obaveze.

U predlogu za izvršenje mora biti naznačen povjerilac i dužnik, izvršna ili vjero-dostojna isprava, obaveza dužnika, sredstvo i predmet izvršenja, kao i drugi podaci potrebni za sprovođenje izvršenja. Predlog za izvršenje na osnovu vjerodostojne isprave mora da sadrži i zahtjev da se obaveže izvršni dužnik da u roku od osam dana, a u mjeničnim i čekovnim sporovima u roku od tri dana po dostavi rješenja, namiri potraživanje zajedno sa odmjerениm troškovima.

Sud je nadležan da odlučuje u postupku izvršenja i sprovodi izvršenje sudskeh odluka: radi predaje i oduzimanja djeteta; radi vraćanja zaposlenog na rad; po kojima je izvršni dužnik dužan da učini određenu radnju koju umjesto njega, po zakonu ili pravnom poslu, ne može da učini drugo lice. O predlogu za obezbjeđenje odlučuje sud, kao i o predlogu za i protiv izvršenja i zahtjevu izvršnog povjerioca za plaćanje sudskeh penala.

U prvom stepenu u pravnim stvarima za koje je predviđena sudska nadležnost postupa sudija pojedinac, a po prigovoru na odluku u drugom stepenu vijeće od tri suđije prvostepenog suda. Za odlučivanje u postupku izvršenja, sprovođenja izvršenja, kao i za sprovođenje obezbjeđenja nadležan je javni izvršitelj, osim u slučajevima za koje je propisana nadležnost suda. Do početka rada javnih izvršitelja koji će se imenovati u skladu sa Zakonom o javnim izvršiteljima, po predmetima za koje su nadležni javni izvršitelji postupaće sud. Nakon početka rada javnih izvršitelja predmeti iz njihove nadležnosti po kojima je postupak započeo sud, na predlog izvršnog povjerioca, ustupiće se javnom izvršitelju radi daljeg postupanja.

Sredstva izvršenja radi ostvarivanja novčanog potraživanja su: prodaja pokretnih stvari, prodaja nepokretnosti, prenos novčanog potraživanja, prenos potraživanja za prodaju pokretnih stvari ili nepokretnosti, unovčavanje drugih imovinskih prava, prenos sredstava koja se vode na računu kod banke, prodaja akcija i prodaja udjela u privrednom društvu. Predmeti izvršenja ne mogu biti stvari van prometa.

Izvršenje na pokretnim stvarima sprovodi se popisom i procjenom stvari, prodajom stvari i namirenjem izvršnog povjerioца iz iznosa dobijenog prodajom tih stvari. Predmet izvršenja ne mogu biti stvari za ličnu upotrebu (odjeća, obuća, posteljina, posuđe, kućni aparati, namještaj, hrana i ogrijev, ordenje, medalje, lična pisma, rukopisi, porodične slike, pomagala ...). U praksi se najčešće vrši zaplena i prenos sredstava od zarade izvršnog dužnika, kada je riječ o fizičkom licu, a kada je riječ o pravnom licu-preko sredstava koja se vode na računu kod banke.

Izvršenje na potraživanju izvršnog dužnika za predaju pokretne stvari ili nepokretnosti sprovodi se zabranom tog potraživanja, njegovim prenosom na izvršnog povjerioца i prodajom stvari.

Izvršenje prodajom nepokretnost vrši se licitacijom-na usmenom i javnom nadmetanju.

Izvršenje se sprovodi na sredstvima i predmetima koji su navedeni u predlogu za izvršenje. Ako sredstva i predmeti izvršenja nijesu navedeni u predlogu za izvršenje, javni izvršitelj izvršenje sprovodi sredstvima i na predmetima za koje smatra da su najcjelishodniji i da će se time obezbijediti najpovoljnije namirenje izvršnog povjerioца.

O predlogu za izvršenje sud, odnosno javni izvršitelj odlučuje rješenjem u roku od pet dana od dana podnošenja predloga. Na ovo rješenje može se izjaviti prigovor u roku od pet dana od dana dostavljanja rješenja. Prigovor se podnosi суду, odnosno javnom izvršitelju koji je odlučivao o predlogu za izvršenje. O prigovoru na rješenje o izvršenju koje je donio sud odlučuje vijeće istog suda, a po prigovoru na rješenje o izvršenju koje je donio javni izvršitelj odlučuje vijeće suda za čije područje je javni izvršitelj imenovan.

Postupak obezbjeđenja pokreće se predlogom predлагаča obezbjeđenja. Rješenje o obezbjeđenju donosi суд, a obezbjeđenje sprovodi суд ili javni izvršitelj imenovan za područje suda koji je donio rješenje o obezbjeđenju. Rješenje o obezbjeđenju sadrži odluku o sredstvu obezbjeđenja, obrazloženje razloga za usvajanje predloga o obezbjeđenju i pouku o tome da li prigovor zadržava izvršenje rješenja i pravnu pouku o pravu na podnošenje prigovora u roku od tri dana od dana dostavljanja rješenja. O prigovoru odlučuje vijeće suda koji je donio rješenje.

Kao sredstva obezbjeđenja mogu se odrediti: založno pravo na nepokretnostima na osnovu izvršne isprave, založno pravo na nepokretnostima i pokretnim stvarima na osnovu sporazuma stranaka, prethodne mjere i privremene mjere.

Vanparnični postupak

U vanparničnom postupku судови postupaju i odlučuju u ličnim, porodičnim, imovinskim i drugim pravnim stvarima.

Vanparnični postupak pokreće se predlogom fizičkog ili pravnog lica ili po službenoj dužnosti, na predlog organa određenog zakonom (npr. Centar za socijalni rad).

- Stranke u vanparničnom postupku su predlagač i protivnik predlagača.
- Predlagač je lice, odnosno organ po čijem predlogu je postupak pokrenut.
- Protivnik predlagača je lice prema kojem se pravo ili pravni interes ostvaruje.
- Učesnik u vanparničnom postupku je lice koje je postupak pokrenulo, lice o čijim pravima i pravnim intresima se odlučuje u postupku, kao i organ koji učestvuje u postupku na osnovu zakonskog ovlašćenja da pokrene postupak, bez obzira da li je pokrenuo postupak ili je kasnije stupio u postupak.

U vanparničnom postupku postupa sudija pojedinac, a pojedine radnje može povjeriti i stručnom saradniku. U vanparničnom postupku odluke se donose u obliku rješenja. Rok za žalbu iznosi 15 dana ako zakonom nije drugačije određeno.

Vrste vanparničnog postupka

Uređenje ličnih stanja

Oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti - U ovom postupku sud ispituje da li je lice sposobno da se samo brine o svojim pravima i interesima. Postupak je hitan i mora se završiti najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema predloga. Postupak se pokreće po predlogu organa starateljstva, bračnog i vanbračnog druga, djeteta ili roditelja lica kome treba oduzeti odnosno ograničiti poslovnu sposobnost, djeda babe, brata, sestre, kao i unuka, ako sa tim licem žive u porodičnoj zajednici i lica kojem se oduzima. U ovom postupku sud odlučuje na osnovu rasprave. Lice prema kojem se vodi ovaj postupak mora biti pregledano od vještaka medicinske struke odgovarajuće specijalnosti. Kad nađe da postoje uslovi za oduzimanje, sud će licu, prema kome se postupak vodi, oduzeti potpuno ili djelimično poslovnu sposobnost. Kad prestanu razlozi zbog kojih je licu oduzeta poslovna sposobnost, sud će po službenoj dužnosti, na predlog samog lica, kao i po predlogu organa starateljstva ili drugih navedenih lica donijeti rješenje o vraćanju poslovne sposobnosti.

Prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu - U ovom postupku sud odlučuje o prisilnom smještaju mentalno oboljelog lica u odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu, kad je zbog prirode bolesti neophodno da to lice bude ograničeno u slobodi kretanja ili opštenja sa spoljnjim svijetom.

Proglašenje nestalog lica za umrlo i dokazivanje smrti - U ovom postupku sud odlučuje o proglašenju nestalog lica za umrlo i utvrđuje smrt lica za koje o činjenici smrti nema dokaza predviđenih zakonom. Za umrlo se može proglašiti lice: o čijem životu za poslednjih pet godina nije bilo nikakvih vijesti, a od čijeg je rođenja proteklo 60 godina; o čijem životu za poslednjih pet godina nije bilo nikakvih vijesti, a okolnosti pod kojim je

nestalo čine vjerovatnim da nije više u životu; koje je nestalo u brodolomu, saobraćajnoj nesreći, požaru, poplavi, zemljotresu ili nekoj drugoj neposrednoj smrtnoj opasnosti, a o čijem životu nije bilo nikakvih vijesti za šest mjeseci od dana prestanka opasnosti; koje je nestalo u toku rata ili u vezi sa oružanim sukobima, a o čijem životu nije bilo nikakvih vijesti najmanje godinu dana od dana prestanka neprijateljstva.

Predlog za proglašenje nestalog lica za umrlo može podnijeti porodica nestalog lica, lice koje ima pravni interes, kao i zainteresovani organ. U rješenju kojim se lice proglašava za umrlo sud će naznačiti dan, mjesec i godinu, a po mogućnosti i čas, koji će se smatrati kao vrijeme smrti nestalog lica. Ako se lice koje je proglašeno za umrlo lično javi sudu, sud će, pošto utvrdi njegovu istovjetnost sa licem koje je proglašeno za umrlo, bez daljnog postupka ukinuti to rješenje.

Uređenje porodičnih odnosa

Produženje i prestanak produženog roditeljskog prava - U ovom postupku sud odlučuje o produženju roditeljskog prava poslije punoljetstva djeteta. Dijete u ovom postupku zastupa poseban staralac. Tokom postupka sud po službenoj dužnosti utvrđuje duševno i fizičko stanje djeteta koje je od značaja za njegovu sposobnost da se samo stara o svojoj ličnosti, pravima i interesima. Sud obavezno saslušava roditelje, a organ starteljstva daje svoje mišljenje.

Oduzimanje i vraćanje roditeljskog prava - Ovaj postupak se pokreće na predlog drugog roditelja ili organa starateljstva, a postupak za vraćanje roditeljskog prava, pokreće se i na predlog roditelja kojem je bilo oduzeto roditeljsko pravo. Sud donosi odluku na osnovu rasprave na ročištu na koje se poziva organ starateljstva, dijete ako je starije od deset godina, roditelj djeteta i njegov staralac. Postupak je hitan i mora se završiti najkasnije u roku od 15 dana od dana prijema predloga.

Dozvola za zaključenje braka - U ovom postupku sud odlučuje o dozvoli za zaključenje braka između određenih lica (maloljetno lice) kad se zbog zakonom propisanih uslova punovažan brak između njih može zaključiti samo na osnovu dozvole suda. Postupak se pokreće na predlog lica koja žele da zaključe brak i treba da sadrži njihove lične podatke, a ako je predlog podnijelo maloljetno lice i podatke o njegovim roditeljima. Sud rješenjem dozvoljava zaključenje braka.

Proglašenje djeteta za rođeno u braku - U ovom postupku sud utvrđuje da je dijete koje je rođeno van braka bračno. Postupak može pokrenuti roditelj, dijete i organ starateljstva. Prije podnošenja predloga, mora se utvrditi očinstvo djeteta. Sud rješenje o proglašenju djeteta za rođeno u braku dostavlja organu nadležnom za vođenje matičnih knjiga.

Uređenje imovinskih odnosa

Raspravljanje zaostavštine - U ovom postupku sud utvrđuje ko su naslednici, koja imovina čini zaostavštinu, da li postoji testament i koja su prava naslednika.

Za raspravljanje zaostavštine mjesno je nadležan osnovni sud na čijem je području ostavilac u vrijeme smrti imao prebivalište, odnosno boravište, a ako ga nije imao u Crnoj Gori, nadležan je sud na čijem se području nalazi pretežan dio zaostavštine. Postupak se pokreće po predlogu matičara koji je izvršio upis smrti ili po predlogu naslednika. Uz predlog se mora dostaviti smrtovnica koja se sastavlja na osnovu podataka dobijenih od srodnika umrlog, od lica sa kojim je umrli živio, kao i od drugih lica koji imaju podatke koji se unose u smrtovnicu. U smrtovnicu se unose po mogućnosti i bliži podaci o imovini umrlog.

Ako prema podacima iz smrtovnice umrli nije ostavio imovinu, sud će obustaviti postupak. Sud će tako postupiti i u slučaju ako je umrli ostavio samo pokretnu imovinu, a nijedan od naslednika ne traži da se sproveđe rasprava.

Za raspravljanje zaostavštine sud će odrediti ročište na kojem će raspraviti sva pitanja koja se odnose na zaostavštinu, a naročito o pravu na nasleđe, o veličini naslijedenog dijela i o pravu na legat. Sud od svih zainteresovanih lica uzima izjave. Naslednici se mogu primiti ili odreći od nasljeda, a izjavu o tome moraju potpisati sami ili njihov zakonski zastupnik ili punomoćnik. Nasljednik se od nasljeda može odreći samo u svoje ime. Ovu izjavu, nasljednik može dati i pred drugim sudom, notarom, konzularnim ili diplomatskim predstavnikom ili stranim notarom.

Kad sud utvrdi činjenice potrebne za donošenje odluke, donijeće rješenje kojim će oglasiti nasljednike i odrediti obim njihovog nasleđa. Protiv rješenja o nasljeđivanju dozvoljena je žalba drugostepenom суду.

Ako se po pravosnažnosti rješenja o nasljeđivanju pronađe neka druga imovina za koju se nije znalo, sud će ovu imovinu raspodijeliti na osnovu ranije donijetog rješenja o nasljeđivanju, osim u slučaju da nasljednik koji se bio odrekao nasljeda izjavi da prihvata nasljeđe novopronađene imovine.

Određivanje naknade za ekspropirisanu nepokretnost - U ovom postupku sud određuje naknadu za ekspropirisanu nepokretnost kad korisnik eksproprijacije i raniji vlasnik pred organom uprave nadležnim za imovinsko pravne poslove nijesu zaključili sporazum o naknadi za ekspropirisanu nepokretnost u roku od dva mjeseca od dana pravosnažnosti rješenja o eksproprijaciji, organ uprave naležan za imovinsko pravne poslove dostaviće pravosnažno rješenje o eksproprijaciji sa svim spisima, bez odlaganja nadležnom sudu. Ovaj postupak pokreće se i vodi po službenoj dužnosti. Kad sud utvrdi sve važne činjenice, donosi rješenje kojim određuje oblik, obim, odnosno visinu naknade, kamatu i rok za izvršenje obaveze.

Uređenje upravljanja i korišćenja zajedničke stvari - U ovom postupku sud uređuje način upravljanja i korišćenja zajedničke stvari suvlasnika, sukorisnika i drugih sudržalaca iste stvari (zajedničara). Postupak može pokrenuti bilo koji zajedničar, ali moraju biti obuhvaćeni svi zajedničari. Predlog mora sadržati podatke o zajedničkoj stvari, kao i razloge zbog kojih se postupak pokreće. Sud rješenjem uređuje način upravljanja ili korišćenja zajedničke stvari.

Dioba zajedničke stvari ili imovine - U ovom postupku sud odlučuje o diobi i načinu diobe zajedničke imovine ili stvari (tzv. razvrgnuće imovinske zajednice). Ovaj postupak može pokrenuti svaki zajedničar. Predlog za pokretanje postupka mora sa-

držati podatke o predmetu diobe i udjelima zajedničara. Ako učesnici ne postignu sporazum o načinu diobe, sud će donijeti rješenje o diobi i načinu diobe zajedničke stvari ili imovine nastojeći da zadovolji opravdane zahtjeve i interesе zajedničara. Rješenje o diobi sadrži predmet, uslove i način diobe, podatke o fizičkom djelovima stvari i pravima koja su pripala svakom od zajedničara, kao i njihova prava i obaveze utvrđena diobom.

Uređenje međa - U ovom postupku sud utvрđuje granicu između susjednih ne-pokretnosti kad su međni znaci uništeni, oštećeni, pomjereni ili sporni, a susjadi ne mogu sporazumno da utvrde granicu. Predlog za uređenje međa može podnijeti svaki od vlasnika. Ako među učesnicima u postupku postoji spor o međaškoj površini čija vrijednost ne prelazi vrijednost spora male vrijednosti u parničnom postupku (500 eura), sud će riješiti u postupku uređenja međa na osnovu jačeg prava, ako to nije moguće, na osnovu poslednjeg mirnog posjeda. Ukoliko se spor ne može riješiti ni na ovaj način, sud će međašku površinu podijeliti po pravičnosti, vodeći računa o okolnostima i prilikama koje se odnose na konkretan slučaj, a posebno na položaj zemljišta, dužinu međe, veličinu površine, kulturu, prirodne uslove, konfiguraciju, atmosferske prilike i dr. Ako među učesnicima postoji spor o međaškoj površini čija vrijednost prelazi vrijednost spora male vrijednosti (500 eura) u parničnom postupku, a oni ne postignu sporazum, sud će uputiti predлагаče na parnicu i obustaviće vanparnični postupak.

U rješenju o uređenju međa sud opisuje graničnu liniju između zemljišnih parcela učesnika, pozivajući se na skicu uspostavljenog stanja koja je sastavni dio rješenja.

Sastavljanje sudskog testamenta

Sudski testament se sastavlja u sudu, a van suda kada učesnik nije sposoban da dođe u sud ili kada za to postoje drugi opravdani razlozi. Sudski testament sastavlja sudija osnovnog suda. O sastavljanju sudskog testamenta sačinjava se zapisnik, koji potpisuje zavještalac, svjedok i tumač koji su prisustvovali sastavljanju testimenta. Uz zapisnik se prilaže primjerak sastavljenog testimenta. Ako se testament sastavlja u sudu, na čijem području zavještalac nema prebivalište, sud je dužan da o tome odmah obavijesti sud na čijem području zavještalac ima prebivalište.

Sud je dužan da primi na čuvanje sudski testament, svojeručni testament, pisani testament pred svjedocima i izjavu o usmenom testamentu, o čemu podnosiocu izdaje potvrdu.

Poništenje isprave

U postupku za poništenje domaće isprave na kojoj se neposredno zasniva neko materijalno pravo i čije je posjedovanje nužno za ostvarivanje tog prava može se proglasiti u sudskom postupku da je isprava izgubila svoju važnost ako je izgubljena, ukradena, izgorela ili na bilo koji drugi način nestala ili uništena, osim ako je zakonom zabranjeno poništenje takve isprave. Na isti način će se poništiti isprava na kojoj se

zasniva neko materijalno pravo, ako ne postoje podaci na osnovu kojih nadležni organ može da izda duplikat te isprave.

O prelogu za poništenje isprave koju je izdao organ uprave ili pravno lice odlučuje sud na čijem se području nalazi sjedište davaoca isprave.

O poništenju isprave kada je u njoj naznačeno mjesto ispunjenja obaveze odlučuje sud na čijem se području nalazi mjesto ispunjenja obaveze.

Ukoliko se nadležnost ne može odrediti na naprijed navedene načine, odlučiće sud na čijem se području nalazi sjedište, prebivalište, odnosno boravište predlagača.

Predlog za poništenje isprave može da podnese svako lice koje je na osnovu te isprave ovlašćeno da ostvaruje neko pravo ili ima pravni interes da se uništена ili nestala isprava poništi. Uz predlog se podnosi i prepis isprave ako postoji.

Protiv rješenja kojim sud odbacuje, odnosno odbija predlog za poništenje isprave ili postupak obustavlja, žalbu može izjaviti samo predlagač, a protiv rješenja o poništenju isprave žalbu može izjaviti izdavalac isprave i dužnik iz te isprave, kao i lice ovlašćeno na osnovu te isprave, ako nije predlagač.

Pravosnažno rješenje kojim se isprava poništava zamjenjuje poništenu ispravu, dok se ne izda nova.

Sudski depozit

U sudski depozit mogu se predati novac, hartije od vrijednosti i druge isprave koje se mogu unovčiti, plemeniti metali, dragocjenosti i drugi predmeti izrađeni od plemenitih metala, kada je to zakonom ili drugim propisom predviđeno. Sud je dužan primiti u depozit i druge predmete kad je zakonom određeno da dužnik može položiti stvar koju duguje kod suda za povjerioca.

Sud donosi rješenje o prijemu predmeta, odnosno novca u sudski depozit i određuje način čuvanja. Predmeti primljeni u depozit se izdaju na osnovu rješenja suda koji je odredio prijem.

Postupak pred upravnim sudom

Upravni spor može se pokrenuti protiv upravnog ili drugog akta koji je donijet u drugom stepenu i protiv prvostepenog upravnog akta ili protiv drugog akta protiv koga nije dozvoljena žalba u upravnom ili drugom postupku. Upravni spor se može pokrenuti i u slučajevima kada drugostepeni organ nije u roku od 30 dana, ili u zakonom određenom kraćem roku donio rješenje po žalbi stranke, a ne doneše ga ni u daljem roku od sedam dana po ponovljenom traženju.

Upravni akt je akt kojim državni organ, organ lokalne samouprave, kao i ustanova ili drugo pravno lice u vršenju javnih ovlašćenja odlučuje u upravnim stvarima o pravima, obavezama ili pravnim interesima fizičkog ili pravnog lica. Drugi pojedinačan akt kojim navedeni organi, ustanove ili pravna lica odlučuju o pravima, obavezama ili

pravnim interesima fizičkog ili pravnog lica u drugim pravnim stvarima (radni odnosi državnih službenika i namještenika, javne nabavke, prava osuđenih lica itd.)

Upravni spor se pokreće tužbom u roku od 30 dana od dana dostavljanja akta stranci, osim ako posebnim zakonom nije što drugo određeno. Ovaj rok se odnosi i na organ, odnosno lice koje je ovlašćeno na podnošenje tužbe ako mu je akt dostavljen. Ako mu akt nije dostavljen tužbu može podnijeti u roku od 60 dana od dana dostavljanja stranci u čiju korist je akt donijet.

Stranke u upravnom sporu su: **tužilac, tuženi i zainteresovano lice**.

Tužilac je stranka koja pokreće upravni spor, može biti fizičko ili pravno lice, državni organ, organizacija ili grupa lica koja smatraju da im je upravnim ili drugim aktom povrijeđeno neko pravo ili na zakonu zasnovan interes. Državni tužilac ili drugi nadležni organ može pokrenuti upravni spor kad je upravnim aktom povrijedjen zakon na štetu države, jedinice lokalne samouprave, ustanove ili drugog pravnog lica.

Tuženi je organ čiji se akt osporava ili koji ne postupa po zahtjevu stranke, odnosno njenoj žalbi.

Zainteresovano lice je lice kome bi poništaj osporenog upravnog akta neposredno bio na štetu i sud je dužan da mu omogući učešće u postupku. Zainteresovano lice ima sva prava u postupku kao stranka - može sudu dostavljati podneske, učestvovati na raspravi, ulagati vanredne pravne lijekove, ali ne može raspolagati predmetom spora (npr. ne može povući tužbu).

Tužba se podnosi Upravnom суду, ili preporučenom pošiljkom tako da se dan njenog upućivanja preporučenom pošiljkom smatra danom predaje суду. Ako tužba nije predata Upravnom суду, već drugom organu, zbog neznanja ili očigledne omaške podnosioca, ona se dostavlja Upravnom суду i datum njenog podnošenja drugom organu smatraće se datumom podnošenja Upravnom судu. Ukoliko je tužba podnijeta nakon isteka predviđenog roka, суд je neće ni razmatrati, već će je odmah odbaciti.

Tužbom se upravni akt može pobijati zbog povrede pravila postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ili pogrešne primjene materijalnog prava.

Tužba mora sadržati: ime i prezime, zanimanje i mjesto stanovanja tužioca (ako je tužilac fizičko lice); naziv i sjedište tužioca (ako je tužilac pravno lice); ime i prezime punomoćnika i priloženo punomoćje, ako stranka ima punomoćnika; akt protiv kojeg se tužba podnosi; razloge zbog kojih se upravni ili drugi akt pobija, ukoliko se traži povraćaj ili naknada štete, u tužbi se mora staviti i određen zahtjev u pogledu stvari ili visine pretrpljene štete, ukoliko stranka zahtijeva sprovođenje usmene rasprave neophodno je to u tužbi jasno istaći.

Uz tužbu se podnosi i akt protiv kojeg se tužba podnosi (original ili prepis akta). Ukoliko se tužba podnosi zbog čutanja administracije, uz tužbu se podnosi dokaz da je ostvarivanje prava traženo - to je obično podnesak upućen upravnom organu sa potvrdom (prijemnim štambiljom) da je organ zahtjev primio.

Tužba se mora podnijeti u dovoljnem broju primjeraka za sud i stranke.

Sud u upravnom sporu odlučuje u vijeću od troje sudija, osim kada odlučuje o privremenoj mjeri i zahtjevu za ponavljanje postupka. O privremenoj mjeri odlučuje

predsjednik vijeća u roku od pet dana od dana podnošenja zahtjeva, a o zahtjevu za ponavljanje postupka odlučuje vijeće sastavljeno od pet sudija.

Protiv pravosnažne odluke Upravnog suda mogu se podnijeti vanredni pravni liječnici i to: zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke i zahtjev za ponavljanje postupka. O zahtjevu za vanredno preispitivanje odluke odlučuje Vrhovni sud, a o zahtjevu za ponavljanje postupka odlučuje Upravni sud (sud koji je donio odluku protiv koje je podnijet zahtjev). O vanrednim pravnim liječnicima sud odlučuje na nejavnoj sjednici.

Zahtjev za vanredno preispitivanje odluke može podnijeti stranka koja je učestvovala u upravnom sporu, kao i državni tužilac ili drugi nadležni organ u roku od 30 dana od dana pravosnažnosti odluke Upravnog suda. Zahtjev se podnosi Vrhovnom судu, a može se podnijeti zbog povreda materijalnog prava i zbog povrede pravila postupka u upravnom sporu koja je mogla biti od uticaja na rješenje stvari. Zahtjev mora sadržati označenje sudske odluke čije se preispitivanje predlaže, kao i razloge i obim u kojem se preispitivanje predlaže. Sud zahtjev ispituje u njegovim granicama pazeći po službenoj zaštiti na bitne povrede postupka.

Zahtjev za ponavljanje postupka stranka može podnijeti ako sazna za činjenice ili nađe mogućnost da upotrijebi nove dokaze na osnovu kojih bi spor mogao biti povoljnije riješen za nju, da su te činjenice odnosno dokaz bili izneseni u ranijem postupku; ako je do odluke suda došlo usled krivičnog djela sudije zaposlenog u судu ili je izdejstvovana prevarnom radnjom zastupnika ili punomoćnika stranke, njegovog protivnika ili protivnikovog zastupnika ili punomoćnika, a takva radnja predstavlja krivično djelo; ako je presuda zasnovana na krivičnoj ili građanskoj presudi a ta je presuda kasnije ukinuta; ako je isprava na kojoj je zasnovana odluka lažna ili ako je svjedok ili vještak ili stranka prilikom saslušanja pred sudom dala lažan iskaz, a odluka je zasnovana na tom iskazu; ako stranaka nađe ili stekne mogućnost da upotrijebi raniju odluku donesenu u istom upravnom sporu; ako zainteresovanom licu nije bila data mogućnost da učestvuje u upravnom sporu. Ponavljanje postupka će se dozvoliti samo ako stranka bez svoje krivice nije bila u stanju da pomenute okolnosti iznese u ranijem postupku. Ponavljanje postupka se može tražiti najkasnije u roku od 30 dana od dana kada je stranka saznala za razloge koji mogu dovesti do ponavljanja postupka. Po proteku roka od pet godina od dana pravosnažnosti odluke ponavljanje se ne može tražiti.

O zahtjevu za ponavljanje postupka odlučuje tročlano vijeće sudija Upravnog suda.

Zahtjev za ponavljanje postupka treba da sadrži zakonski osnov za ponavljanje, odluku i dokaze, odnosno okolnosti koje čine vjerovatnim postojanje osnova, dokaz da je zahtjev blagovremen, te u kom pravcu i obimu se predlaže izmjena odluke.

Besplatna pravna pomoć

Besplatna pravna pomoć ostvaruje se u skladu sa Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći koji je usvojen 5. aprila 2011. godine i objavljen u „Službenom listu CG“, broj 20/11 od 15.04.2011, a počeo je da se primjenjuje od 1. januara 2012. godine

Ko ima pravo na besplatnu pravnu pomoć

Besplatna pravna pomoć podrazumijeva obezbjeđivanje potrebnih sredstava za potpuno ili djelimično pokrivanje troškova pravnog savjetovanja, sastavljanja pismena, zastupanja u postupku pred sudom, Državnim tužilaštvom i Ustavnim sudom Crne Gore i u postupku za vansudsko rješavanje sporova, kao i oslobođanje od plaćanja troškova sudskog postupka. Krug korisnika besplatne pravne pomoći određuje se, po pravilu, prema imovnom stanju podnosioca zahtjeva za odobravanje besplatne pravne pomoći. Imovno stanje se utvrđuje na osnovu prihoda i imovine podnosioca zahtjeva i prihoda i imovine članova njegove porodice.

Pravo na besplatnu pravnu pomoć može ostvariti: crnogorski državljanin; lice bez državljanstva (apatrid) koje zakonito boravi u Crnoj Gori i lice koje traži azil u Crnoj Gori; stranac sa stalim nastanjnjem ili odobrenim privremenim boravkom i drugo lice koje zakonito boravi u Crnoj Gori i drugo lice u skladu sa potvrđenim međunarodnim sporazumom. Pomenuta lica imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć ako su korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice ili nekog drugog prava iz socijalne zaštite; dijete bez roditeljskog staranja; lice sa posebnim potrebama; žrtva krivičnog djela nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici i trgovina ljudima ili lice slabog imovnog stanja.

Lice slabog imovnog stanja je lice koje nema imovinu, a njegov mjesечni prihod i ukupan mjesечni prihod članova porodice ne prelazi 30% prosječne zarade u Crnoj Gori za jednog člana i po 15% prosječne zarade za svakog narednog člana. Takođe, precizno je određeno šta se sva smatra imovinom u smislu ovog predloga. Besplatnu pravnu pomoć mogu ostvariti i lica čiji prihodi ne prelaze dvostuki iznos navedenih mjesечnih prihoda kad to zahtijevaju razlozi pravičnosti navedeni u zakonu.

Oblici besplatne pravne pomoći

Besplatna pravna pomoć obuhvata pravno savjetovanje, sastavljanje pismena, zastupanje u postupku pred sudom, Državnim tužilaštvom i Ustavnim sudom Crne Gore i u postupku za vansudsko rješavanje sporova.

Pravno savjetovanje obuhvata pružanje pravnog obavještenja i pravnog savjeta. Pravno obavještenje je opšte obavještenje o propisanim pravima i obavezama iz određene pravne oblasti, postupku ostvarivanja prava i obavezi pokušaja vansudskog rješavanja spora. Pravo na pravno obavještenje u istom predmetu može se ostvariti samo jednom.

Pravni savjet je detaljno obavještenje o načinu i mogućnostima rješavanja određenog pravnog pitanja u konkretnoj pravnoj stvari.

Sastavljanje pismena podrazumijeva sastavljanje tužbe ili drugog akta kojim se pokreće postupak, žalbe, ustavne žalbe ili akta kojim se inicira postupak zaštite pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Zastupanje podrazumijeva preduzimanje procesnih radnji pred sudom, Državnim tužilaštvom, Ustavnim sudom i u postupku za vansudsko rješavanje sporova.

Nadležni organ za odobravanje besplatne pravne pomoći

Organ nadležan za odobravanje besplatne pravne pomoći je osnovni sud, tj. predsjednik suda ili sudija koga on ovlasti na čijem području podnositelj zahtjeva ima prebivalište ili boravište.

Stručne i administrativne poslove u postupku odobravanja besplatne pravne pomoći vrši služba ili referat za besplatnu pravnu pomoć koji su obrazovani u osnovnom судu (služba za besplatnu pravnu pomoć se obrazuje u osnovnom судu u kojem funkciju vrši deset ili više sudija, a referat za besplatnu pravnu pomoć u osnovnom судu u kojem funkciju vrši manje od deset sudija).

Lica ovlašćena za pružanje besplatne pravne pomoći

Besplatnu pravnu pomoć pružaju advokati po redoslijedu sa spiska advokata koji sačinjava Advokatska komora Crne Gore prema mjesnoj nadležnosti osnovnih sudova. Pravno savjetovanje može pružiti i služba za besplatnu pravnu pomoć nadležnog suda.

Ovaj zakon ne ograničava pružanje pravne pomoći od strane, na primjer, službi pravne pomoći koje postoje pri pojedinim lokalnim samoupravama, nevladinih organizacija i drugih organizacija (na primjer, sindikat) koje su obrazovane u skladu sa zakonom.

Postupak odobravanja besplatne pravne pomoći

Zahtjev za odobravanje besplatne pravne pomoći podnosi se na propisanom obrascu, koji se može dobiti u svakom osnovnom судu, odnosno Službi za besplatnu pravnu pomoć. Podaci o pravima na nepokretnostima, hartijama od vrijednosti i poreskim obavezama podnositelja zahtjeva i članova njegove porodice utvrđuje Služba po službenoj dužnosti.

Besplatna pravna pomoć se po pravilu odobrava posebno za svaki predmet u vezi kojeg je podnesen zahtjev. Nadležni osnovni sud može odobriti besplatnu pravnu pomoć za više predmeta ako su međusobno povezani uslijed istog stvarnog stanja ili ako rješavanje spora zavisi od rješavanja više predmeta. Sem toga, ako podnositelj zahtjeva u zahtjevu ne navede konkretni oblik besplatne pravne pomoći, odluku o obliku besplatne pravne pomoći nadležni sud donosi po sopstvenoj procjeni. Ova odluka je konačna i protiv nje se može pokrenuti upravni spor.

Podnositelju zahtjeva kome je odobrena besplatna pravna pomoć izdaje se uputnica. Uputnica, između ostalog, sadrži: oblik odobrene besplatne pravne pomoći, ime advokata koji je određen, kratak opis pravne stvari za koju je odobrena besplatna pravna pomoć i iznos troškova koje je potrebno isplatiti.

U periodu od odobravanja besplatne pravne pomoći do dana zaključenja obračuna troškova, lice kojem je besplatna pravna pomoć odobrena dužno je da obavještava službu o promjeni svog imovnog stanja.

Isplata sredstava nastalih uslijed pružene besplatne pravne pomoći

Potraživanje lica kome je odobrena besplatna pravna pomoć prema protivnoj strani u vezi troškova postupka, koje je sud odlukom kojom se sudski postupak okončava dosudio u korist lica kome je odobrena besplatna pravna pomoć, pripadaju budžetu do visine troškova isplaćenih u okviru besplatne pravne pomoći. Ako je korisnik prava na besplatnu pravnu pomoć u cijelini ili delimično uspio u postupku i stekao imovinu, odnosno prihode, dužan je da vrati u budžet iznos troškova ostvarenih po osnovu odobrenе besplatne pravne pomoći.

Korisnik prava na besplatnu pravnu pomoć nije dužan da vrati troškove postupka ako je ostvario pravo na izdržavanje ili naknadu štete za izgubljeno izdržavanje zbog smrti lica koje je bilo dužno da daje izdržavanje.

Zaštita prava na suđenje u razumnom roku

Pravo na suđenje u razumnom roku i dužina trajanja razumnog roka utvrđuje se u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava i preporukama Savjeta Evrope.

Zakonom o sudovima, Zakonom o parničnom postupku i Zakonom o krivičnom postupku, u skladu sa međunarodnim standardima, propisano je kao osnovno načelo postupaka pred sudovima pravo na suđenje u razumnom roku. Međutim ono što nije predviđeno ovim zakonima jeste zaštita tog prava. Tako se Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku zakonski uredila zaštita ovog prava u cilju da se omogući zaštita prava građana u sudskim postupcima u razumnom roku.

Zakonom je predviđena sudska zaštita prava na suđenje u razumnom roku, kao i pravično zadovoljenje u slučajevima povrede prava na suđenje u razumnom roku. Propisana su dva pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, i to: zahtjev za ubrzanje postupka tzv. kontrolni zahtjev i tužba za pravično zadovoljenje. Pravo na sudsку zaštitu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku imaju stranke i umješači u građanskom sudskom postupku, stranke i zainteresovano lice u upravnom sporu, okrivljeni i oštećeni u krivičnom postupku ukoliko se postupci odnose na zaštitu njihovih prava u smislu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Zakonom su predviđena mjerila koja će se cijeniti prilikom odlučivanja o pravnim sredstvima i na osnovu kojih treba cijeniti razumnost trajanja nekog postupka, i to su: složenost predmeta u činjeničnom i pravnom smislu, ponašanje podnosioca pravnog sredstva, ponašanje suda i drugih državnih organa i interes podnosioca pravnog sredstva. Navedena mjerila su zapravo istovjetna kriterijumima koji su u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava i koje cjeni taj sud kad odlučuje po predstavkama za povredu prava na suđenje u razumnom roku.

Zakon predviđa hitnost u postupanju po pravnim sredstvima i oslobođanje od plaćanja sudske takse za podnosioca. Nepostupanje po pravnim sredstvima na način propisan zakonom predstavlja osnov za pozivanje na odgovornost sudije i predsjed-

nika sudova po proceduri koja je propisana Zakonom o Sudskom savjetu i Zakonom o sudovima.

Zahtjev za ubrzanje postupka - kontrolni zahtjev

Zahtjev za ubrzanje postupka - kontrolni zahtjev - stranka može podnijeti ukoliko smatra da sud neopravdano odugovlači postupak i odlučivanje u predmetu. Po kontrolnom zahtjevu odlučuje predsjednik suda, a sudovima sa više od deset sudija godišnjim rasporedom može se odrediti sudija koji će, pored predsjednika suda, odlučivati o kontrolnom zahtjevu. Predsjednik suda ili sudija ne može postupati po kontrolnom zahtjevu u predmetima u kojima vrši ili je vršio sudijsku funkciju. Ako je predsjednik suda izuzet od postupanja po kontrolnom zahtjevu odlučuje predsjednik neposredno višeg suda. Na odluke predsjednika suda po kontrolnom zahtjevu ima se pravo žalbe. O žalbi na odluku predsjednika suda, kojim je odbijen kontrolni zahtjev ili, ukoliko nije blagovremeno postupljeno po kontrolnom zahtjevu, odlučuje predsjednik neposredno višeg suda. Sve odluke po kontrolnom zahtjevu moraju biti obrazložene i ima se pravo žalbe protiv njih.

Predsjednik suda može, postupajući po kontrolnom zahtjevu, ako kontrolni zahtjev ne sadrži sve propisane elemente uputiti stranku da ga uredi. Ukoliko stranka u ostavljenom roku ne postupi po nalogu predsjednika suda ili ako je kontrolni zahtjev podnijet preko kvalifikovanog punomoćnika, a ne sadrži potrebne elemente propisane zakonom donijeće rješenje kojim se zahtjev odbacuje.

Ako predsjednik suda ocijeni da je kontrolni zahtjev očigledno neosnovan ili tokom postupka ocijeni da je neosnovan, donijeće rješenje kojim se zahtjev odbija kao neosnovan. Ukoliko predsjednik suda ne odbaci ili odbije kontrolni zahtjev zatražiće izjašnjenje sudije o dužini trajanja postupka i razlozima zbog kojih postupak nije okončan uzimajući u obzir prethodno navedena mjerila. Kada nakon sprovedenog postupka predsjednik suda utvrđi da je zahtjev neosnovan rješenjem će odbiti kontrolni zahtjev. Ako sudija pismeno obavijesti predsjednika suda da će u roku, koji nije duži od šest mjeseci od prijema kontrolnog zahtjeva, biti obavljene određene procesne radnje, odnosno donijeta odluka, predsjednik suda će o tome obavijestiti stranku i na taj način okončati postupak po kontrolnom zahtjevu, ako izjašnjenje sudije ocijeni prihvatljivim. Kad predsjednik suda utvrđi da se neopravdano odlaže odlučivanje o predmetu, polazeći od stanja i prirode predmeta, rješenjem će odrediti rok za obavljanje određene procesne radnje, koji ne može biti duži od četiri mjeseca kao i odgovarajući rok u kojem ga sudija mora izvijestiti o obavljenoj radnji. Predsjednik suda može naložiti i prioritetno rješavanje predmeta, ako okolnosti slučaja ili hitna priroda predmeta to nalaže. Ako sudija ne preduzme naložene mjere i ne postupa u skladu sa zakonom predsjednik suda mu može oduzeti dodijeljeni predmet.

Predsjednik suda je dužan da o kontrolnom zahtjevu odluči najkasnije u roku od 60 dana od dana prijema zahtjeva. Ako je donijeto rješenje kojim se odbija kontrolni zahtjev, stranka ne može podnijeti novi kontrolni zahtjev prije isteka šest mjeseci od prijema rješenja. Ako predsjednik suda odbije kontrolni zahtjev ili po kontrolnom

zahtjevu ne odgovori stranci u određenom roku, stranka ima pravo žalbe o kojoj odlučuje predsjednik neposredno višeg suda koji može, odlučujući po žalbi, istu odbaciti, ukoliko je neblagovremena ili izjavljena od neovlašćenog lica. U protivnom, žalbu može odbiti kao neosnovanu i potvrditi rješenje predsjednika suda, kada nađe da ne postoje razlozi zbog kojih se rješenje pobija, ili može rješenjem preinačiti rješenje predsjednika suda, kada nađe da je žalba osnovana. Predsjednik neposredno višeg suda je dužan da po žalbi odluči u roku od 60 od dana dostavljanja spisa.

Tužba za pravično zadovoljenje

Pravično zadovoljenje zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku može se ostvariti:

- isplatom novčane naknade za prouzrokovano štetu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku;
- objavljivanjem presude da je stranci povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku.

Tužbu za pravično zadovoljenje može podnijeti stranka koja je prethodno podnijela kontrolni zahtjev nadležnom sudu, kao i stranka koja iz opravdanih razloga nije mogla podnijeti kontrolni zahtjev.

Tužba za pravično zadovoljenje podnosi se Vrhovnom sudu u roku od šest mjeseci od dana prijema pravosnažne odluke donijete u sudskom postupku u kojem se odlučivalo o nekom pravu stranke, a u postupku sproveđenja izvršenja odluke u roku od šest mjeseci od dana prijema pravosnažne odluke po kontrolnom zahtjevu. Tužilac je dužan uz tužbu da podnese pravosnažnu odluku o kontrolnom zahtjevu, odnosno dokaz da je podnosiо kontrolni zahtjev nadležnom sudu.

Zbog nematerijalne štete prouzrokovane povredom prava na suđenje u razumnom roku isplaćuje se novčana naknada koja se može odrediti u iznosu od 300 do 5.000 eura.

Vrhovni sud je dužan da odluku po tužbi donese najkasnije u roku od četiri mjeseca od dana prijema tužbe. Po tužbi odlučuje sud u vijeću od trojice sudija. Neblagovremenu tužbu, tužbu podnijetu od strane neovlašćenog lica ili tužbu kojoj nije prethodilo podnošenje kontrolnog zahtjeva, rješenjem će odbaciti Vrhovni sud. U protivnom, presudom će usvojiti ili odbiti tužbeni zahtjev.

Prilikom odlučivanja o tužbi za pravično zadovoljenje, kao i o visini naknade nematerijalne štete, sud će voditi računa o značaju povrijeđenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nijesu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom. Iz tih razloga zakon ostavlja mogućnost, saglasno praksi Evropskog suda za ljudska prava, da Vrhovni sud, cijeneći sve okolnosti slučaja, primjenom mjerila propisanih ovim zakonom, presudom samo utvrdi povredu prava na suđenje u razumnom roku, a ne i da odredi novčanu naknadu, posebno vodeći računa o držanju same stranke tokom postupka. U tom slučaju sud će na zahtjev stranke

odlučiti da se presuda objavi. U slučaju teže povrede prava na suđenje u razumnom roku, sud može, na zahtjev stranke, pored novčane naknade da naloži i objavljivanje presude.

Pravo na naknadu materijalne štete zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku ostvaruje se tužbom u parničnom postupku kod nadležnog suda po odredbama Zakona o obligacionim odnosima.

Državni organi, organi lokalne samouprave, javni fondovi i drugi nosioci javnih ovlašćenja, kao stranke u sudskom postupku nemaju pravo na pravično zadovoljenje isplatom novčane naknade za prouzrokovano štetu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Posredovanje

Zakonom o posredovanju („Sl. list RCG“, broj 30/05) uređena su osnovna načela postupka posredovanja (medijacija), postavljanje i razrješenje posrednika, postupak posredovanja u građansko-pravnim sporovima i drugim sporovima u kojima stranke mogu slobodno raspolažati svojim zahtjevima. Ovaj Zakon predviđa za porodične sporove poseban postupak posredovanja. Takođe, jedan dio odredbi koje su relevantne za posredovanje u porodičnim sporovima nalazi se u Porodičnom zakonu (Sl. list RCG, broj 1/07).

Pokretanje postupka posredovanja

Spor se može riješiti posredovanjem u bilo kojoj fazi sudskog postupka u roku od 90 od kada sud stranku uputi na posredovanje. Postignuti sporazum je isto što i sudska odluka. Stranke mogu odustati od postupka posredovanja u bilo kojoj fazi i nastaviti sudski postupak. Zakon takođe predviđa da se u postupak posredovanja može ući prije pokretanja sudskog postupka, međutim o tome se malo zna u našoj javnosti, jer je u samo porodičnim i radnim sporovima predvidjeno da se prije početka sudskog postupka, spor mora pokušati rješiti mirnim putem. Tokom sudskog postupka, kao i što je prethodno rečeno, Zakon predviđa za slučaj kada sud ocjeni da bi se spor mogao rješiti posredovanjem, zastaje sa sporom i stranke upućuje na postupak posredovanja. Protekom roka od 90 dana, ako stranke na ovaj način ne riješe spor, sud nastavlja postupak, tj. zakazuje ročište. Ovdje je izuzetno značajna uloga sudije koji strane treba upoznati sa prednostima posredovanja i da u predmetima podobnim za posredovanje uputi u ovaj postupak.

Postupak posredovanja se pokreće na osnovu sporazuma stranaka, a ako je pokrenut sudski postupak, na osnovu preporuke suda.

- Postupak se pokreće na zahtjev obije strane u sporu ili na zahtjev jedne strane kada je potrebna saglasnost druge strane,

- Strane u postupku posredovanja zajednički određuju posrednika,
- Posrednika određuje sud ako to zahtjevaju strane ili ako ne postoji dogovor medju stranama,
- Uz pomoć posrednika stranke se mogu dogovoriti i o načinu sproveđenja sporazuma,
- Stranke saopštavaju svoje aspekte problema,
- Pronalaze se oblasti sporazumjevanja,
- Postupak se završava postizanjem sporazuma,
- Ako se ne postigne sporazum, sudski postupak se može nastaviti ili pokrenuti.

Kada se stranke sporazumiju da prije pokretanja sudskog postupka da svoj spor riješe posredovanjem, mogu se obratiti Centru za posredovanje u Podgorici ili područnim jedinicama u Bijelom Polju i Kotoru, da im zakaže posredovanje i predloži posrednika. Nakon što sporazumno odrede posrednika, posrednik sa strankama dogovara sastanak i pravila postupka.

Vrste sporova u kojima je moguć postupak posredovanja

Građanski sporovi i to: sporovi iz naknade materijalne i nematerijalne štete, sporovi iz ugovornog prava, sporovi zbog smetanja posjeda, službenosti prolaza, kao i sporovi iz svojinskih odnosa i dr.

Privredni sporovi i to: iz oblasti naknade štete, iz oblasti osiguranja, iz ugovornih odnosa, iz autorskog prava, iz oblasti industrijske svojine, i iz oblasti monopolističkog djelovanja, potrošački sporovi, bankarski sporovi i stečaj, statusni sporovi i dr.

Porodični sporovi i to: razvod braka, izdržavanje, sporovi iz odnosa roditelja i djece, sporovi utvrđivanja i osporavanja očinstva, sporovi radi podjele bračne tekovine.

Radni sporovi i to: nakon što se postupak pokrene pred sudom.

Osnovna načela posredovanja

Dobrovoljnost - Stranke u postupku posredovanja učestvuju dobrovoljno. Bez izričite saglasnosti strana u sporu, posredovanje nije moguće započeti niti voditi. Svoju saglasnost stranke mogu povući tokom cijelog postupka. Posrednik mora upoznati stranke sa navedenim činjenicama.

Jednakost i ravnopravnost stranaka - Stranke u postupku posredovanja imaju jednaka prava. Ovo se prije svega odnosi na mogućnost stranaka da aktivno i jednakom učestvuju u postupku i da imaju iste mogućnosti da slobodno izraze svoju volju, daju ponudu drugoj strani i istu prihvate.

Isključenje javnosti - Zakonska obaveza je isključenje javnosti u postupku posredovanja. Pored stranaka i posrednika, zakonski zastupnici, odnosno punomoćnici stranaka, učestvuju u postupku. Treća lica mogu biti prisutna u postupku posredovanja samo uz dozvolu stranaka i uz saglasnost posrednika.

Povjerljivost i tajnost podataka - Postupak posredovanja je povjerljiv za sve učesnike u postupku, osim ako se stranke nijesu drugačije sporazumjele. Zakon predviđa da se na zahtjev stranke, svaki podnesak, isprava ili dokument koji je upotrijebljen u postupku posredovanja vraća stranci bez zadržavanja kopije. Posrednik je dužan da svaku zabilješku sačinjenu u postupku posredovanja uništi poslije njegovog okončanja. Stranke se sporazumno mogu odreći ovog prava.

Nezavisnost, nepristrasnost i neutralnost - Posrednik je dužan da sprovodi postupak posredovanja nezavisno i nepristrasno u cilju postizanja mirnog rješenja sporu. Posrednik je dužan da tokom postupka posredovanja fer postupa sa svakom od stranaka u sporu. Ako se stranke drugačije ne sporazumiju, posrednik ne može učestvovati u postupku posredovanja u kojem ima lični interes ili porodični ili poslovni odnos sa strankama u sporu.

Zakonitost - Sve strane u sporu i posrednik su dužni da poštaju materijalno pravne propise. Posrednik može da povuče svoj pristanak za učestvovanje u postupku posredovanja, ako bi stranke željele da zaključe poravnjanje koje je u suprotnosti sa propisima i javnim redom.

Okončanje postupka posredovanja

Posredovanje se okončava: zaključenjem poravnjanja između stranaka; kada stranke prihvate predlog posrednika da posredovanje nije više opravdano; upućivanjem posredniku, odnosno drugoj stranci odustanka u pisanoj formi od daljeg postupka posredovanja.

Na zahtjev stranaka, posrednik može u svakoj fazi postupka posredovanja davati predloge za rješenje sporu, kao i učestvovati u izradi poravnjanja. Stranke se mogu dogоворити о року у којем ће разматрати понуђено поравнавање. Постигнути споразум у поступку посредovanja има snagu судског поравнавања, ако га на записнику узме судија, изузев ако посебним законом није друкчије прописано. Поравнавање је закључено када странке послије прочитаног записника о поравнавању потпишу записник. Закључено поравнавање има својство извршне исправе. Посредник обавјеštava странке о dejstvu postignutog poravnanja kao i o radnjama koje treba da preduzmu u postupku njegovog izvršenja.

Uloga sudije

Ukoliko je pokrenut sudski postupak, sudeći sudija može uputiti stranke na postupak posredovanja, kada postoji pristanak obije stranke. Tada se zastaje sa sudskim postupkom i stranke sporazumno određuju posrednika. Posrednika će odrediti sud na zahtjev stranaka.

Posredovanje je dobrovoljan postupak i samo stranke imaju pravo da odluče hoće li se njome koristiti i sud im ne može narediti da koriste postupak posredovanja. Iako se kao zakonski termin koristi „upućivanje“, treba naglasiti da njegovo pravo značenje

jestе upoznavanje stranaka s mogućnošću korišćenja posredovanja uz potpuno očuvanje samostalnosti i dobrovoljnosti stranaka u odlučivanju.

Sudija prvenstveno treba da objasni strankama institut posredovanja, da im ukaže zašto je njihov predmet pogodan za posredovanje, a da će kratkotrajnim zastajanjem u sudskom postupku koji se najčešće poklapa s mogućim terminom sledećeg ročišta neće izgubiti ništa, a da mogu dobiti mnogo ako u postignu sporazum. Pozicije stranaka u sudskom postupku ostaju potpuno iste, stranke nastavljaju postupak, a sve informacije o postupku posredovanja ostaju povjerljive i ne mogu se koristiti tokom sudskog postupka.

Uloga posrednika u postupku posredovanja

Posrednik je treća neutralna osoba koja strankama pomaže da uspostave komunikaciju i pronađu zajedničko prihvatljivo rješenje. Posrednik mora biti nepristrasan i imati jednak odnos prema strankama. Posrednik je obavezан da postupak posredovanja vodi na način kako su se stranke sporazumjele. Ako se stranke ne sporazumiju o načinu vođenja postupka posredovanja, posrednik je dužan da postupak posredovanja vodi objektivno i savjesno, bez odugovlačenja, vodeći računa o interesima svake stranke ukazujući im na povjerljivost postupka.

- Posrednik ostvaruje komunikaciju sa stranama i upoznaje ih sa pravilima i načelima postupka;
- Komunikacija posrednika i stranaka je, po pravilu, usmena;
- Posrednik se obraća strankama uz dužno poštovanje i na dostojanstven način;
- Posrednik u dogовору са stranama određuje kada i gdje će se odvijati postupak posredovanja i ko će učestvovati u postupku;
- Datum, vrijeme i mjesto održavanja sastanka za posredovanje, određuju stranke sporazumno ili posrednik;
- Da bi ostvario povjerenje stranaka i uspostavio početne kontakte posrednik iznosi podatke o sebi i upoznaje stranke sa svojom ulogom u procesu;
- Posrednik usmjerava postupak na najznačajnija pitanja;
- Uspostavlja povjerenje i poboljšava odnose medju strankama;
- Pomaže strankama da utvrde sporno i nesporno u predmetu;
- Upravlja zajedničkim ili odvojenim sastankom sa strankama;
- Pomaže strankama da dođu do mogućeg dogovora i pomaže u oblikovanju konačnog uzajamnog dogovora rješenja spora;
- Daje prijedloge za rješenje spora, učestvuje u izradi poravnjanja ukoliko to stranke zahtijevaju;
- Posrednik ne može uticati na ishod spora niti može davati obećanja, garantovati uspjeh posredovanja, niti nametati strankama rješavanje spora.

Postupak posredovanja u porodičnim sporovima

Porodičnim zakonom je uređen postupak posredovanja u porodičnim stvarima kao najefikasniji alternativni metod rješavanja sporova kojim se obezbjeđuje dalja i potpunija harmonizacija i kompatibilnost pravosudnog sistema Crne Gore sa međunarodnim standardima i praksom u oblasti posredovanja i alternativnog načina rješavanja sporova. Jedan od razloga uvođenja ovog instituta je i potreba veće afirmacije alternativnih načina rješavanja sporova i širenje mogućnosti njihove primjene, na način kako to rade demokratski uređene zemlje. Uvođenje ovog instituta ima za cilj da pruži građanima mogućnost da sporove rješavaju brže i efikasnije, bilo prije ili tokom sudskog postupka.

Porodični sporovi obuhvataju: bračne sporove, sporove iz odnosa roditelja i djece, kao i sporove za izdržavanje.

U sporovima za razvod braka po tužbi jednog od bračnih drugova sprovodi se postupak posredovanja. Po prijemu tužbe sud će zakazati ročište i zatražiti od bračnih drugova da se odmah izjasne kojem posredniku se žele obratiti radi pokušaja mirenja, odnosno postizanja sporazuma o uređivanju pravnih posljedica razvoda braka. Ako bračni drugovi ne postignu sporazum o posredniku njega će odrediti sud. Sud će bez odlaganja dostaviti posredniku tužbu, akt o njegovom određivanju za posrednika, imena i adrese bračnih drugova i podatke o zajedničkoj djeci, ako ih imaju. Posrednik će, u roku od osam dana od prijema akta o određivanju, pozvati bračne drugove da bez punomoćnika prisustvuju postupku mirenja u kome će pokušati da poremećene odnose razriješe bez konflikta i bez razvoda braka. Ako se bračni drugovi pomire smatraće se da je tužba povučena.

Posrednik koji sprovodi posredovanje na sastanku za mirenje, poziva bračne drugove da lično bez punomoćnika učestvuju u postupku. U slučaju da sudski postupak nije pokrenut, posrednik ispituje stranke o uzrocima koji su doveli do poremećenosti bračnih odnosa i nastoji da te uzroke otkloni i da se bračni drugovi pomire.

Ako se jedan ili oba bračna druga, iako su uredno pozvani, ne odazovu pozivu posrednika za mirenje, a izostanak ne opravdaju, smatraće se da mirenje nije uspjelo i nastaviće se postupak posredovanja radi postizanja sporazuma bračnih drugova o vršenju roditeljskog prava poslije razvoda braka i sporazuma o podjeli zajedničke imovine. Na sastanak radi postizanja ovog sporazuma pozivaju se bračni drugovi i njihovi punomoćnici. Ako se jedan ili oba bračna druga, iako su uredno pozvani, ne odazovu pozivu posrednika za postizanje sporazuma o vršenju roditeljskog prava i podjeli zajedničke imovine, a izostanak ne opravdaju, smatraće se da posredovanje nije uspjelo i nastaviće se postupak po tužbi za razvod braka.

Postupak posredovanja za pokušaj mirenja bračnih drugova mora se sprovesti u roku od mjesec dana od dana dostavljanja tužbe posredniku, a postupak posredovanja za postizanje sporazuma o posljedicama razvoda braka u roku od 60 dana od dana okončanja postupka mirenja. Posrednik je dužan da o uspjehu posredovanja obavijesti sud kojem je podnijeta tužba i da mu dostavi zapisnik o mirenju i zapisnik koji sadrži sporazum bračnih drugova o vršenju roditeljskog prava i o diobi zajedničke

imovine, odnosno izjave bračnih drugova da sporazum nije postignut.

Sporazum bračnih drugova o podjeli zajedničke imovina unosi se u izreku presude o razvodu braka. Sporazum bračnih drugova o vršenju roditeljskog prava unosi se u izreku presude o razvodu braka, ako sud procijeni da je taj sporazum u najboljem interesu djeteta.

Posrednik će obavijestiti stranke u toku postupka posredovanja da se mogu obratiti bračnom savjetovalištu ili drugoj stručnoj instituciji ili specijalisti koji se bavi pitanjima braka i porodice, za rješavanje njihovih bračnih i porodičnih problema. U ovim sporovima, posrednik mora posebno voditi računa o najboljim interesima djece. Takođe, on mora posebnu pažnju obratiti na pojavu nasilja u porodici. Dijete ne učestvuje u postupku posredovanja, osim u slučaju kada posrednik obavlja razgovor sa djetetom o tome kome želi da bude povjerenog na čuvanje, izdržavanje i vaspitanje. Pri ovom, posrednik mora voditi računa o uzrastu djeteta, kao i njegovojo sposobnosti da shvati značaj date izjave.

Stranke se u toku postupka posredovanja, mogu obratiti sudu ili drugom nadležnom organu, radi donošenja hitnih odluka u cilju zaštite stranka, njihove djece ili imovine. Zakonom o posredovanju predviđena je obaveza saradnje centara za socijalni rad, bračnih savjetovališta i drugih odgovarajućih institucija sa strankama i posrednikom. U tom smislu, posrednik je dužan da obavijesti centar za socijalni rad o okončanju postupka posredovanja. Nakon ovog obavještenja, centar za socijalni rad je dužan da odmah preduzme potrebne mjere za zaštitu najboljeg interesa djeteta.

Ministarstvo pravde vodi register posrednika, ali se isti može naći i u Centru za posredovanje i u svim sudovima. Register posrednika može se naći i na web sajtu www.posredovanje.me

Notari

Notar sastavlja notarske akte (notarski zapis, notarski zapisnik, notarska potvrda i notarska ovjera), prima depozit isprave, novac, hartije od vrijednosti, dragocjenosti i druge predmete. Po nalogu suda, u ostavinskom postupku vrši popis i procjenu zaoštavštine, sastavlja i čuva ostavinske isprave.

Notarski akt

Notarski akt je javna isprava (dokument) o pravnim poslovima, izjavama volje (testament) i činjenicama koje sastavlja notar (notarski zapis); zapisnik sudske poslove i činjenica koje su se dogodile u pisanju notara (notarski zapisnik), uvjerenje o činjenicama koje notar ovjerava (ovjera), potvrđivanje priznanja svojstva određenih lica i potvrda o drugim podacima (potvrda).

Notarski akt je javna isprava sa pravnim dejstvom ako su bitni elementi forme ispoštovani tokom njegovog sastavljanja. Notarski akt je vjerodostojna i izvršna javna isprava.

Notaru se može obratiti svako na službenom području koje obuhvata područje osnovnog suda u kome se nalazi sjedište notara.

Izuzetno, Notarska komora može dozvoliti notaru da povremeno vrši poslove izvan svog sjedišta, ako za to postoje objektivne potrebe stanovništva.

Ko može biti notar?

Kako je notar lice koje uživa javno povjerenje potrebno je da ispunjuava niz uslova za imenovanje i to:

- da je državljanin Crne Gore;
- da ima opštu zdravstvenu i poslovnu sposobnost;
- da je diplomirani pravnik;
- da ima položen pravosudni i notarski ispit;
- da ima najmanje pet godina radnog iskustva u pravnoj struci, od toga najmanje tri godine nakon položenog pravosudnog ispita;
- da nije osuđivan za krivično djelo koje ga čini nepodobnim za obavljanje poslova notara;
- da ima odgovarajuću kancelariju.

Nadležnost notara

Kada želite da sklopite pravne poslove koji moraju biti sastavljeni u formi notarskog zapisa, jer u protivnom ne proizvode pravno dejstvo, a to je sklapanje:

- ugovora o imovinskim odnosima između bračnih drugova i lica koja žive u vanbračnoj zajednici
- ugovora o raspolaganju imovinom maloljetnih lica i lica koja nemaju poslovnu sposobnost;
- ugovora o raspodjeli i ustupanju imovine za života, ugovora o doživotnom izdržavanju i nasljedničke izjave;
- ugovora o poklonima u slučaju smrti;
- ugovora o kupovini sa zadržavanjem prava vlasništva;
- pravnih poslova koje preduzimaju slijepa, gluva, nijema ili gluvonijema lica;
- pravnih poslova čiji je predmet prenos ili sticanje svojine ili drugih stvarnih preva na nepokretnostima.

Odbijanje preduzimanja radnji od strane notara

Notar će vas uvijek primiti izuzev u slučajevima:

- zahtjeva za preduzimanje radnje koja je po zakonu nedopuštena;

- kada smatra da stranka preduzima radnju pravidno, da bi izbjegla zakonske obaveze ili protipravno ošetila treće lice;
- kada zbog maloljetstva ili nekog drugog zakonskog razloga stranka ne može punovažno zaključiti pravne poslove.

Ustavni sud Crne Gore

Ustavni sud Crne Gore ne spada u redovne sudove. Ustavni sud prati ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti. O uočenim pojavama neustavnosti i nezakonitosti Ustavni sud obavljaštava Skupštinu Crne Gore.

Ustavni sud odlučuje o saglasnosti zakona sa Ustavom i potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima, o saglasnosti drugih propisa i opštih akata sa Ustavom i zakonom, o ustavnoj žalbi zbog povrede ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom, nakon iscrpljivanja svih djelotvornih pravnih sredstava, da li je predsjednik Crne Gore povrijedio Ustav, o sukobu nadležnosti između sudova i drugih državnih organa, između državnih organa i organa jedinica lokalne samouprave i između organa između organa jedinica lokalne samouprave, o zabrani rada političke partije ili nevladine organizacije, o izbornim sporovima i sporovima u vezi sa referendumom koji nijesu u nadležnosti drugih sudova, o saglasnosti sa Ustavom mjera i radnji državnih organa preduzetih za vrijeme ratnog i vanrednog stanja. Ustavni sud vrši i druge poslove poslove utvrđene Ustavom.

Ovdje ćemo se posebno osvrnuti na Ustavnu žalbu. Ustavnu žalbu može izjaviti svako lice koje smatra da mu je pojedinačnim aktom državnog organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave ili pravnog lica koje vrši javna ovlašćenja povrijedeno ljudsko pravo i sloboda zajemčeni Ustavom.

Ustavna žalba se podnosi u roku od 60 dana od dana dostavljanja pojedinačnog akta protiv kojeg se može podnijeti ustavna žalba u skladu sa ovim zakonom.

Uz ustavnu žalbu se podnosi i ovjereni prepis osporenog pojedinačnog akta, dokaz da su iscrpljena pravna sredstva, kao i drugi dokazi od značaja za odlučivanje.

Važno je istaći da ustavna žalba ne zadržava izvršenje pojedinačnog akta protiv kojeg je izjavljena. Izuzetno, Ustavni sud u toku postupka može naređiti da se obustavi izvršenje pojedinačnog akta do donošenja konačne odluke na zahtjev podnosioca žalbe, ukoliko podnositelj žalbe učini izvjesnim nastupanje neotklonjivih štetnih posljedica.

Kad Ustavni sud utvrdi da je osporenim pojedinačnim aktom povrijedeno ljudsko pravo ili sloboda zajemčena Ustavom, usvojiće ustavnu žalbu i ukinuće taj akt, u cjelini ili djelimično, i predmet vratiti na ponovni postupak organu koji je donio ukinuti akt. Ako je u vrijeme donošenja odluke Ustavnog suda prestalo pravno dejstvo osporenog pojedinačnog akta, Ustavni sud će odlukom utvrditi postojanje povrede kad nađe da je povrijedeno ljudsko pravo ili sloboda zajemčeno Ustavom.

Nadležni organ je dužan da odmah, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema odluke Ustavnog suda, uzme predmet u rad ukoliko je Ustavni sud ukinuo pojedinačni akt i vratio predmet na ponovni postupak.

Odluka Ustavnog suda kojom je usvojena ustavna žalba ima pravno dejstvo od dana dostavljanja učesnicima u postupku.

PREGLED I KONTAKTI SUDOVA U CRNOJ GORI

Opština	Nadležni Osnovni sud	P.broj	Telefon	Viši sud	Telefon	Privredni sud	Telefon
Andrijevica	Berane	84300	051/233-344	Bijelo Polje	050/431-810	Bijelo Polje	050/431-212
Bar	Bar	85000	030/313-980	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Berane	Berane	84300	051/233-344	Bijelo Polje	050/431-810	Bijelo Polje	050/431-212
Bijelo Polje	Bijelo Polje	84000	050/432-935	Bijelo Polje	050/431-810	Bijelo Polje	050/431-212
Budva	Kotor	85330	032/325-566	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Danilovgrad	Danilovgrad	81240	020/811-305	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Žabljak	Žabljak	84220	052/361-463	Bijelo Polje	050/431-810	Bijelo Polje	050/431-212
Kolašin	Kolašin	81210	020/865-820	Bijelo Polje	050/431-810	Bijelo Polje	050/431-212
Kotor	Kotor	85330	032/325-566	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Mojkovac	Bijelo Polje	84000	050/432-935	Bijelo Polje	050/431-810	Bijelo Polje	050/431-212
Nikšić	Nikšić	81400	040/244-852	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Plav	Plav	84325	051/251-061	Bijelo Polje	050/431-810	Bijelo Polje	050/431-212
Plužine	Nikšić	81400	040/244-852	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Prijepolje	Prijepolje	84210	052/322-704	Bijelo Polje	050/431-810	Bijelo Polje	050/431-212
Podgorica	Podgorica	81000	020/481-279	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Rožaje	Rožaje	84300	051/271-595	Bijelo Polje	050/431-810	Bijelo Polje	050/431-212
Tivat	Kotor	81300	032/325-566	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Ulcinj	Ulcinj	85360	030/401-250	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Herceg Novi	Herceg Novi	85340	031/324-111	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Cetinje	Cetinje	81250	041/231-933	Podgorica	020/665-381	Podgorica	020/243-238
Šavnik	Žabljak	84220	052/361-463	Bijelo Polje	050/431-810	Bijelo Polje	050/431-212

Apleacioni sud	Podgorica	81000	020/665-510
Upravni sud	Podgorica	81000	020/219-481
Ustavni sud	Podgorica	81000	020/665-410

VODIČ KROZ SUDOVE CRNE GORE _____